

**NEIGALIŲJŲ INDIVIDUALIŲ SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ TENKINIMO TYRIMAS,
ĮVERTINANT JUNGTINIŲ TAUTŲ NEIGALIŲJŲ TEISIŲ KONVENCIJOS
NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMĄ LIETUVOJE**

Apklauso rezultatų ataskaita

Lietuvos neigaliųjų draugija

Vilnius

2018

TURINYS

1. Įvadas	3
2. Respondentų sociodemografinės charakteristikos	6
3. Savarankiškumo įsivertinimas	11
4. Informacijos apie paslaugas šaltiniai	14
5. Aprūpinimas medicininės ir techninės pagalbos priemonėmis	15
6. Būsto pritaikymo paslaugų suteikimas	21
7. Individuali pagalba ir paslaugos namuose	23
8. Paslaugos dienos centruose	29
9. Paslaugos sveikatos priežiūros, reabilitacijos, slaugos srityje	31
10. Pagalba užimtumo srityje	34
11. Pagalba išsilavinimo srityje	37
12. Pagalba šeimos srityje	40
13. Pagalba laisvalaikio srityje	42
14. Visos kitos paslaugos	46
15. Specialistų paslaugų poreikis	48
16. Diskriminacija pagal lytį paslaugų srityse	52
17. Išvados ir rekomendacijos	53

1. Įvadas

Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gegužės mėn. ratifikavo Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją (toliau – Konvencija). Šalis įsipareigojo užtikrinti Konvencijos nuostatų įgyvendinimą bei nustatyti periodiškumu teikti jos įgyvendinimo ataskaitas. Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Departamentas), pasitelkdamas neįgaliuosius atstovaujančias organizacijas, atliko Lietuvos neįgaliųjų gyventojų nuomonės apklausą apie neįgaliųjų individualių poreikių patenkinimą.

Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos neįgaliųjų nuomonę apie individualiuosius poreikius atitinkančios pagalbos prieinamumą, tinkamumą ir efektyvumą siekiant identifikuoti priemones specialiųjų poreikių tenkinimo įvairovei, prieinamumui ir kokybei gerinti.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti Lietuvos neįgaliųjų nuomonę, ar prieinamos individualius specialiuosius poreikius tenkinančios paslaugos;
2. Nustatyti, ar šios paslaugos yra tinkamos;
3. Iširti, ar šios paslaugos jų gavėjų nuomone yra efektyvios (kokybiškos);
4. Identifikuoti priemones specialiųjų poreikių tenkinimo įvairovei, prieinamumui ir kokybei gerinti.

Šiame tyrime paslaugų prieinamumas (angl. access) suprantamas remiantis realizuoto socialinių paslaugų prieinamumo teorine perspektyva. Skiriamos dvi prieinamumo rūšys – potencialus ir realizuotas prieinamumas. Potencialus prieinamumas apibrėžiamas darant prielaidą, kad asmenys nori ir gali gauti paslaugą tiek laiko, tiek vietos, tiek finansų požiūriu. Realizuoto prieinamumo perspektyva siejama su paslaugų vartotojų patirtimi, nustatant kliūtis, kurios buvo įveiktos arba yra neįveikiamos siekiant naudotis, naudojantis arba atsisakant paslaugų^{1,2}. Šiame tyrime paslaugų prieinamumas nagrinėjamas per neįgaliųjų atsakymus į klausimus: Ar pakanka informacijos apie paslaugų teikimą, Kokių paslaugų reikia, Kokiomis paslaugomis naudojasi, Ar visas pageidaujamas ir reikiamas paslaugas gauna, Kokios priežastys trukdo jas gauti.

Paslaugų tinkamumas (angl. relevance) šiame tyrime suprantamas kaip atitikimas gavėjų poreikiams bei socialinės politikos neįgaliųjų atveju siekiams, kurie paprastai apima šiuos pagrindinius tikslus: didinti nepriklausomybę nuo kitų žmonių, gerinti gyvenimo kokybę, skatinti integraciją į visuomenę, užtikrinti paslaugų teikimo individualumą. Paslaugų tinkamumas šiame tyrime apima tokius klausimus: Ar gaunamos paslaugos yra tokios, kokių neįgaliesiems reikia, Ar paslaugų gaunama tiek, kiek reikia, Ar paslaugos gaunamos taip greitai, kaip reikia.

Paslaugų efektyvumo (angl. efficiency) sąvoka dažnai yra siejama su geresniu poreikių patenkinimu, esant toms pačioms sąnaudoms: „Socialinių paslaugų efektyvumą galima apibūdinti kaip pagrįstų klientų poreikių tenkinimą užtikrinantį jo socialinę reabilitaciją ir integraciją

¹ Guagliardo, M. F. (2004). „Spatial accessibility of primary care: concepts, methods and challenges“. *International Journal of Health Geographics* 3 (3), prieiga per internetą: <https://ij-healthgeographics.biomedcentral.com/articles/10.1186/1476-072X-3-3>

² Tamutienė, I., Naujanienė, R. (2013). „Senyvo amžiaus asmenų socialinių paslaugų prieinamumo namuose patirtys“. *Tiltai*, Nr. 4, p. 63-78.

mažiausiomis sąnaudomis“³. Kiti autoriai išskiria dvi dedamąsias: „Paslaugų veiklos efektyvumas pasireiškia kliento poreikio patenkinimo laipsniu ar aptarnaujamos sistemos pagerėjusiu funkcionavimu naudojant esamus išteklius: žmogiškuosius, finansinius, materialinius, techninius, taip pat ir kliento išteklius jam dalyvaujant paslaugos procese. Tai tarsi tam tikras išorinis veiklos įvertinimo būdas, parodantis problemos išsprendimo laipsnį“⁴. Žalimienė paslaugų gavėjo pasitenkinimą sieja su paslaugos kokybe: „Galima lyginti, ko tikisi ir ką gauna paslaugų gavėjas. Jeigu klientas nusivylęs ir nepatenkintas, jeigu nesustiprėjo jo savarankiškumas, savipagalbos jėgos, vadinasi, paslauga negali būti vertinama kaip kokybiška“⁵. Kadangi tai paslaugų gavėjų tyrimas, čia paslaugų efektyvumas bus suprantamas, kaip neįgaliųjų pasitenkinimas gautų paslaugų kokybe: Ar patenkinti paslaugų kokybe, Ar gali daryti įtaką sprendimams, Kokių paslaugų dar reiktų, kad patenkintų poreikį.

Kadangi neįgaliųjų grupė yra labai heterogeniška (skirtingi negalios tipai ir jų sunkumas, skirtingas darbingumas ar specialieji poreikiai, skirtingas amžius, kuriame įgytas neįgalumas ir pan.), jos nariai turi labai skirtingus poreikius. Tad apklausos klausimyne nemažai dėmesio skirta socio-demografiniams klausimams ir skirtingoms paslaugų sritims, atitinkančioms pagrindinius poreikius: aprūpinimą medicininės ir techninės pagalbos priemonėmis, būsto pritaikymą, socialinių paslaugų teikimą namuose ar dienos centruose, sveikatos priežiūros ir reabilitacijos paslaugų teikimą, paslaugų užimtumo, išsilavinimo, šeimos, laisvalaikio, dalyvavimo visuomeniniame gyvenime paslaugų teikimą, specialistų paslaugų poreikio patenkinimą. Klausimynas skirtas tiems neįgaliesiems, kurie naudojami kokiomis nors paslaugomis.

Klausimynas sudarytas taip, kad visi respondentai atsako į bendrus klausimus apie savo gyvenimo savarankiškumo situaciją, o į pasitenkinimą gaunamomis paslaugomis atsako tik konkrečias paslaugas gaunantys neįgalieji, nes prieš kiekvieną skirtingą paslaugų bloką yra filtruojantis klausimas, į kurį atsakius neigiamai, yra pereinama prie kitos paslaugos. Taip išvengiama per didelio neaktualių klausimų skaičiaus.

Apklausos imtis ir tikslinė grupė pagal techninę specifikaciją – ne mažiau 1000 respondentų (iš jų 48 proc. vyrų, 52 proc. moterų su negalia, 20 proc. respondentų iš 18-29 metų amžiaus (jaunimo) grupės, 50 proc. – darbingo amžiaus, 30 proc. – pensinio amžiaus), apimant visus Lietuvos regionus. Atranka kvotinė (netikimybinė), nes žinomos respondentų grupių kvotos. Atsitiktinė tikimybinė atranka yra atliekama, kai nėra kvotų ir visi turi vienodas galimybes patekti į atranką. Tyrimo imties atitikimas planuotoms kvotoms pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Tyrimo imties atitikimas planuotoms kvotoms (proc.)

	Lytis		Amžius		
	Vyrai	Moterys	18-29 m.	30-61 m.	Virš 62 ⁶ m.
Kvotos reikalavimas	48,0	52,0	20,0	50,0	30,0
Tyrimo imtis	45,3	54,7	19,2	48,9	31,9

³ Guogis, A. (2005). „Socialinių paslaugų ekonominiai svertai Lietuvos savivaldybėse“. *Socialinis darbas*, Nr. 4(1), p. 66-73.

⁴ Langvinienė, N., Vengrienė, B. (2005). *Paslaugų teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.

⁵ Žalimienė, L. (2001). „Socialinių paslaugų kokybę lemiantys veiksniai“. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, Nr. 1, p. 99-102.

⁶ 2018-aisiais senatvės pensijos amžius moterims yra 62 metai 4 mėn., vyrams – 63 metai 8 mėn. (www.sodra.lt)

Apklausiai atlikti buvo naudojama tiesioginio interviu būdas, naudojant iš anksto parengtus klausimynus, kuriuose interviuotojai fiksavo respondentų atsakymus. Apklausa atlikta 2018 m. rugpjūčio-rugsėjo mėn.

Apklausa buvo atliekama 24 Lietuvos miestuose ir miestų rajonuose: Akmenėje, Alytuje, Birštone, Druskininkuose, Kaune ir Kauno rajone, Kazlų Rūdoje, Kelmėje, Klaipėdoje, Kretingoje, Lazdijuose, Mažeikiuose, Pagėgiuose, Panevėžyje, Prienuose, Rietave, Šalčininkuose, Šeduvoje, Šiauliuose, Telšiuose, Ukmergėje, Utenoje, Vilniuje ir Zarasuose.

Apklausa padėjo atlikti: Akmenės raj. neįgaliųjų draugija, Alytaus m. neįgaliųjų draugija, Alytaus raj. neįgaliųjų draugija, Birštono raj. neįgaliųjų draugija, Druskininkų savivaldybės neįgaliųjų draugija, Garliavos neįgaliųjų draugija, Grigiškių neįgaliųjų draugija, Ignalinos raj. neįgaliųjų draugija, Kauno miesto neįgaliųjų draugija, Kazlų Rūdos sav. neįgaliųjų draugija, Kelmės raj. neįgaliųjų draugija, Klaipėdos m. neįgaliųjų draugija, Kretingos raj. neįgaliųjų draugija, Lazdijų raj. neįgaliųjų draugija, Mažeikių raj. neįgaliųjų draugija, Pagėgių raj. neįgaliųjų draugija, Panevėžio m. neįgaliųjų draugija, Prienų raj. neįgaliųjų draugija, Rietavo sav. neįgaliųjų draugija, Šiaulių m. neįgaliųjų draugija, Telšių raj. neįgaliųjų draugija, Ukmergės raj. neįgaliųjų draugija, Utenos raj. neįgaliųjų draugija, Vilniaus m. neįgaliųjų draugija, Zarasų raj. neįgaliųjų draugija.

Apklausa rezultatų analizė buvo atliekama remiantis statistinių paklaidų lentele (žr. 2 lentelę). Pagal statistinių paklaidų lentelę, jei tam tikroje respondentų grupėje yra apie 100 respondentų, pavyzdžiui, su pradiniu išsilavinimu, tai jei 50 proc. iš jų atsako į klausimą „Taip“, o 50 proc. – „ne“, tai pritaikius jų atsakymui statistinę paklaidą, atsakymo reikšmė patenka į intervalą nuo 40 iki 60 proc. Kuo respondentų grupėse daugiau respondentų, tuo statistinė paklaida mažėja. Ataskaitoje pateikiami tik statistiškai reikšmingi (kai $p < 0,01$) atsakymų skirtumai, lyginant dvi ar daugiau respondentų grupes.

2 lentelė. Statistinių paklaidų, esant skirtingiems rezultatams, dydžiai

N	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	3	5	10	15	20	25	30	40	50
	97	95	90	85	80	75	70	60	50
100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

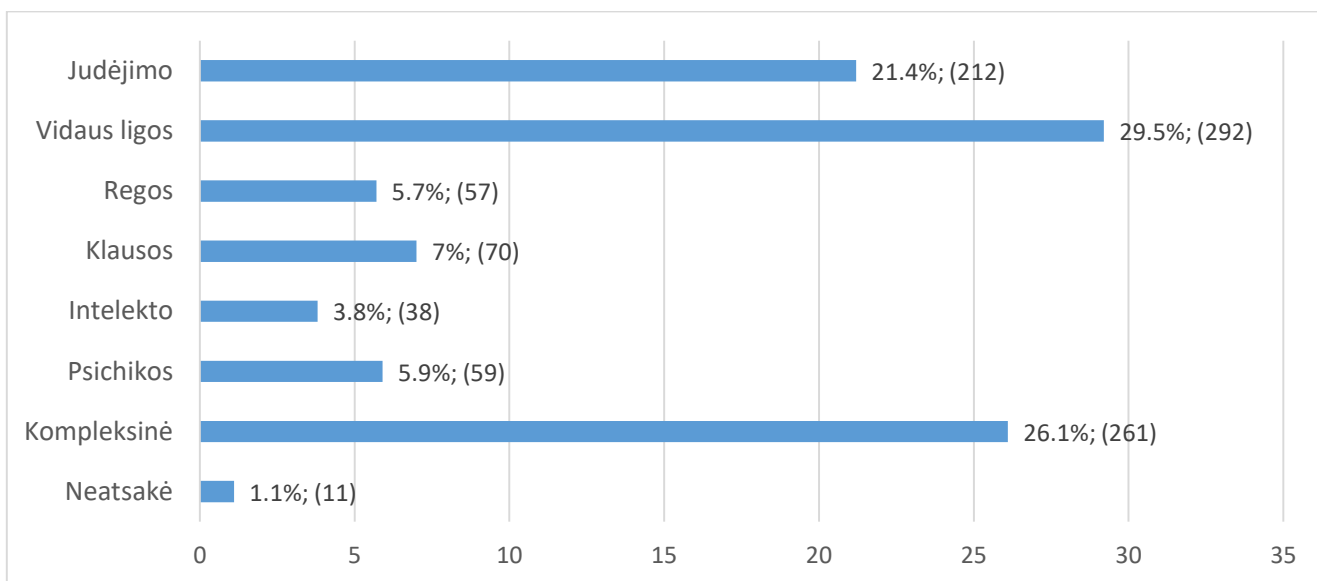
2. Respondentų sociodemografinės charakteristikos

Šiame tyrime iš viso buvo apklausta 1000 respondentų. Apklausoje dalyvavo šiek tiek daugiau moterų nei vyrų, tačiau tai atitinka suaugusių neįgalių vyrų ir moterų pasiskirstymą 2017 m. pabaigoje, kai Lietuvoje netekto darbingumo pensijos buvo mokamos apie 47 proc. vyrų ir apie 53 proc. moterų (<https://socmin.lrv.lt>). Apie pusę respondentų yra vyresni nei 55 m., apie du trečdalius respondentų turi vidurinį išsilavinimą ar profesinę kvalifikaciją, daugiau nei 10 proc. turi pradinį išsilavinimą, beveik 24 proc. turi aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal sociodemografines charakteristikas (N=1000)

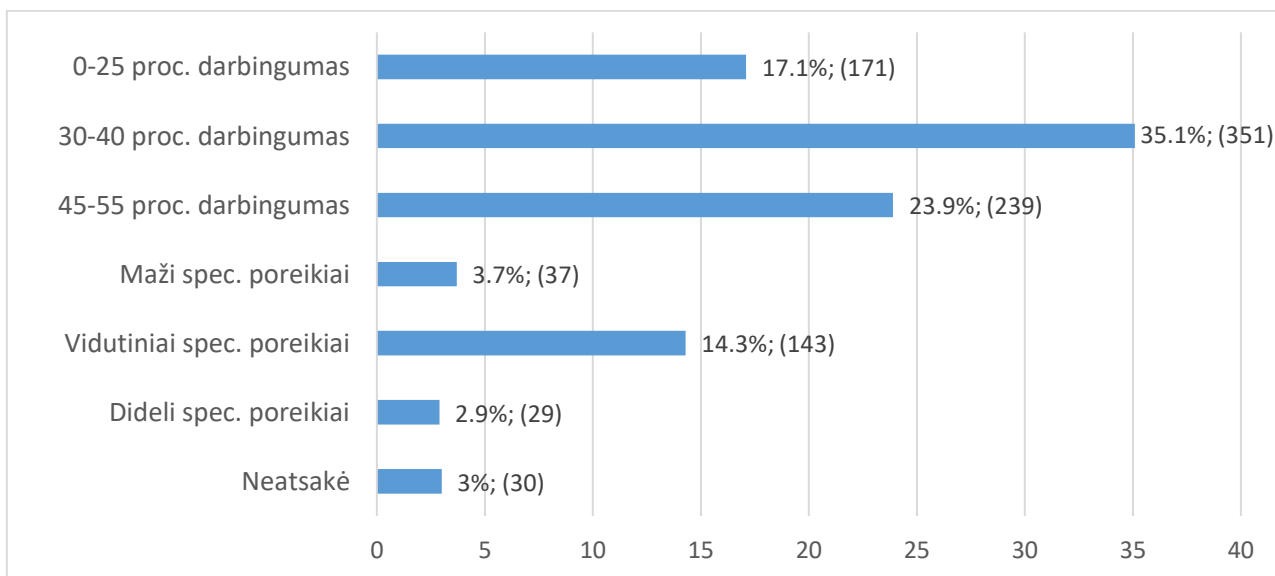
Lytis	%	N
Vyrai	45,3	453
Moterys	54,7	547
Amžius		
Iki 24 metų	7,1	71
Nuo 25 iki 34 metų	15,6	156
Nuo 35 iki 44 metų	11,0	110
Nuo 45 iki 54 metų	17,0	170
Nuo 55 iki 65 metų	23,7	237
Virš 65 m.	25,3	253
Neatsakė	0,3	3
Išsilavinimas		
Pradinis	10,7	107
Vidurinis	30,5	305
Profesinė kvalifikacija	33,7	337
Aukštesnysis koleginis išsilavinimas	15,2	152
Bakalauro laipsnis	6,3	63
Magistro laipsnis	2,4	24
Neatsakė	1,2	12
Gyvenamoji vietovė		
Didmiestis (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus)	27,4	274
Miestas, miestelis	50,9	509
Kaimas	21,7	217

Pagal negalios tipą daugiausia respondentų serga vidaus ligomis (29,5 proc.), turi judėjimo (21,2 proc.) ar kompleksinę negalią (26,1 proc.), respondentų, turinčių kitas negalias, yra mažiau (žr. 1 pav.).

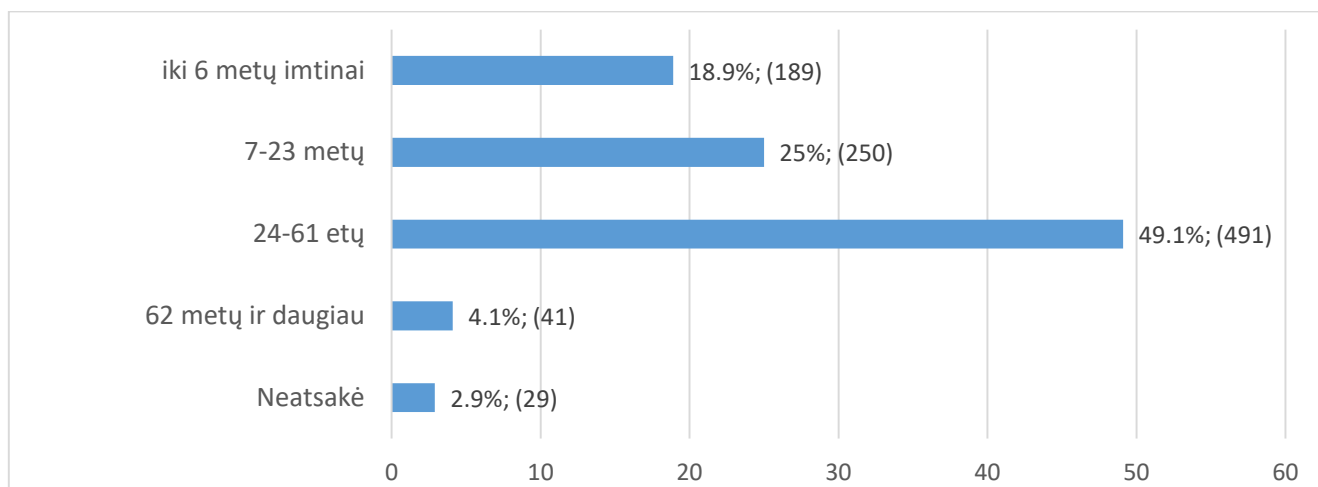
1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal negalios tipą (N=1000)

Darbingo amžiaus žmonių su negalia buvo klausama apie jų darbingumo lygį, o pensinio amžiaus – apie jų specialiųjų poreikių lygį. Iš 2 paveikslo matyti, kad 76,1 proc. respondentų, turinčių negalią, sudaro darbingi respondentai. Daugiausia respondentų turi 30-40 proc. darbingumą (35,1 proc.), 17,1 proc. turi 0-25 proc. darbingumą ir 23,9 proc. – 45-55 proc. darbingumą. Tarp pensinio amžiaus respondentų, turinčių negalią, daugiausiai turi vidutinius specialiuosius poreikius (14,3 proc.).

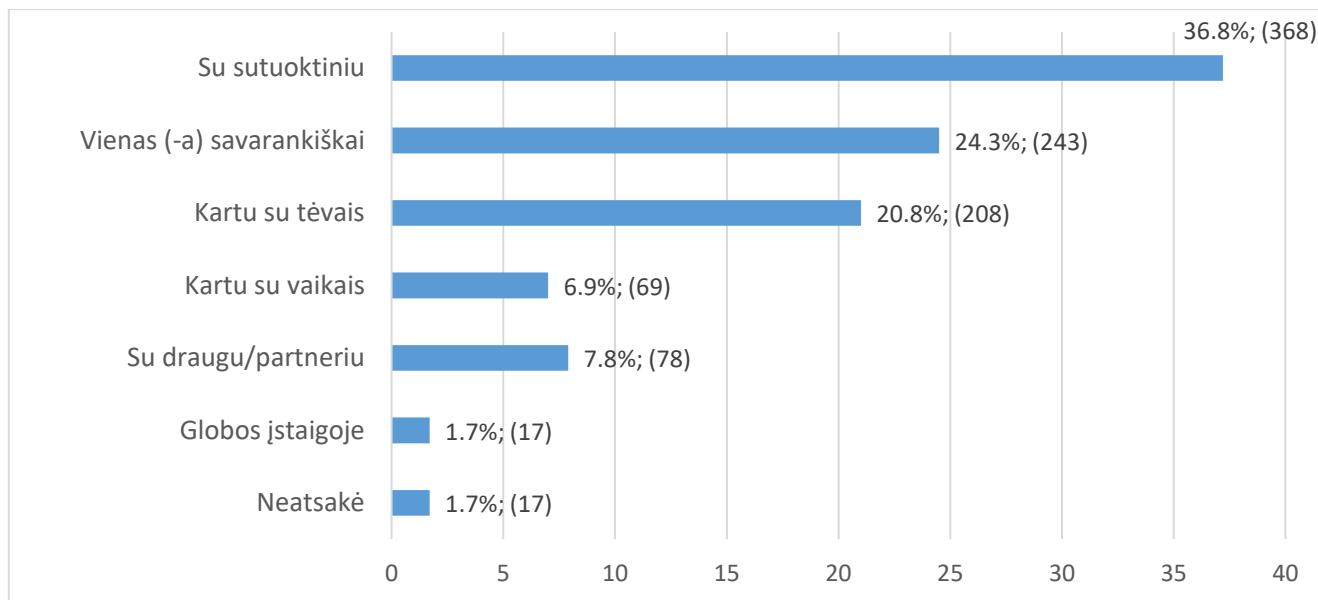
2 pav. Neįgalumo/darbingumo/specialiųjų poreikių lygis (N=1000)

Pusei respondentų pirmą kartą buvo nustatyta negalia esant darbingo amžiaus – nuo 24 iki 61 metų, 18,9 proc. – ankstyvoje vaikystėje iki 6 metų, 25 proc. – mokymosi laikotarpiu nuo 7 iki 23 metų.

3 pav. Kada buvo nustatyta negalia pirmą kartą (N=1000)

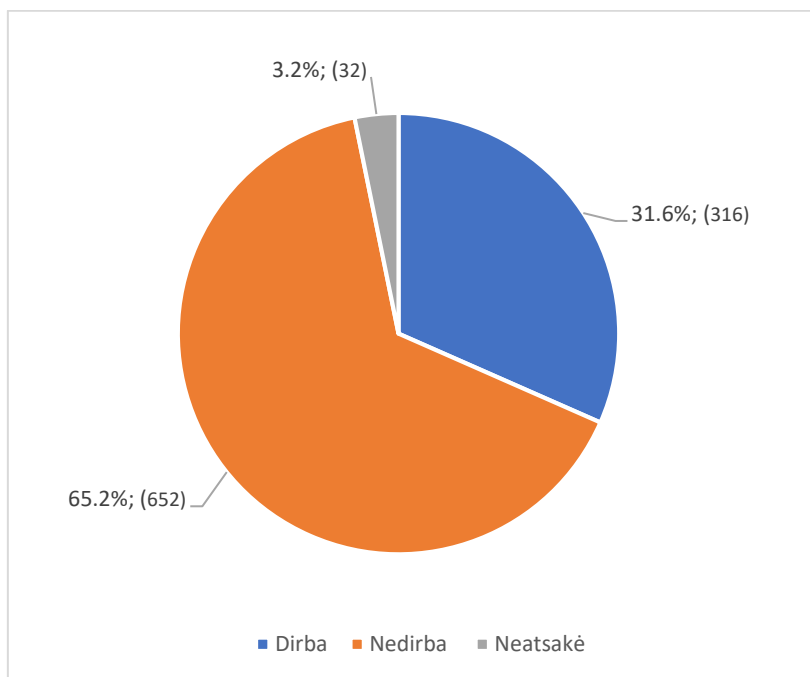
Respondentai daugiausiai gyvena su sutuoktiniu (36,8 proc.), savarankiškai (24,3 proc.) arba su tėvais (20,8 proc.). Mažiau respondentų gyvena su kitais artimaisiais (žr. 4 pav.). Tolesnėje analizėje naudojamos tik dvi respondentų grupės: gyvenantys vieni savarankiškai ar turintis, kas juos globotų, teiktų pagalbą.

4 pav. Su kuo gyvena respondentai (N=1000)

Dirba 31.6 proc. (316) respondentų, nedirba – 65,2 proc. (652), dar 3.2 proc. (32) į klausimą neatsakė (žr. 5 pav.). Moterys šiek tiek dažniau dirba nei vyrai: tarp moterų yra 35,8 proc. dirbančių, o tarp vyrų – 28,9 proc. Mažiausiai dirbančių yra tarp turinčių, intelekto (11,1 proc.),

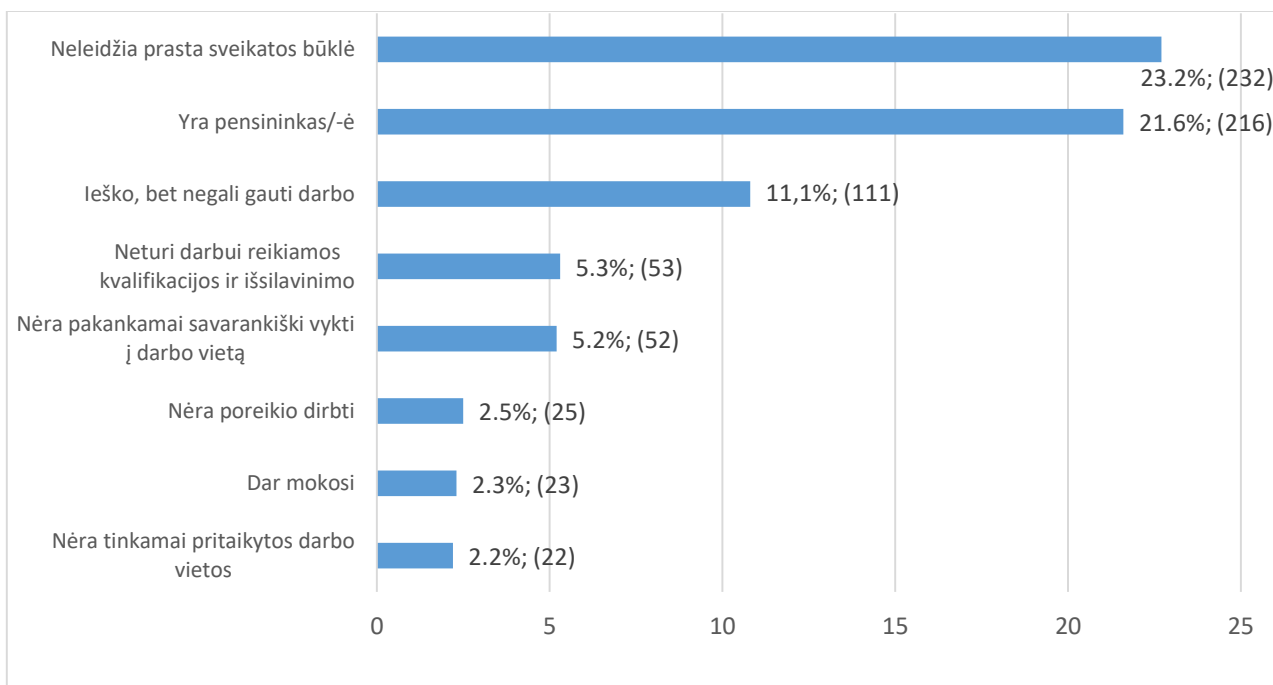
psichikos (17,9 proc.), kompleksinę (24,2 proc.) ir judėjimo (29,1 proc.) negalią. Daugiausiai dirbančių yra tarp sergančių vidaus ligomis (41,8 proc.), turinčių klausos (54,5 proc.) ir regos (42,1 proc.) negalią. Kuo didesnis nustatytas darbingumo lygis, tuo daugiau dirbančių respondentų: iš turinčių 0-25 proc. darbingumo lygį dirba 17,2 proc., 30-40 proc. darbingumo lygį – 38,1 proc., 45-55 proc. darbingumo lygį – 54,1 proc. respondentų.

5 pav. Dalyvavimas darbo rinkoje (N=1000)

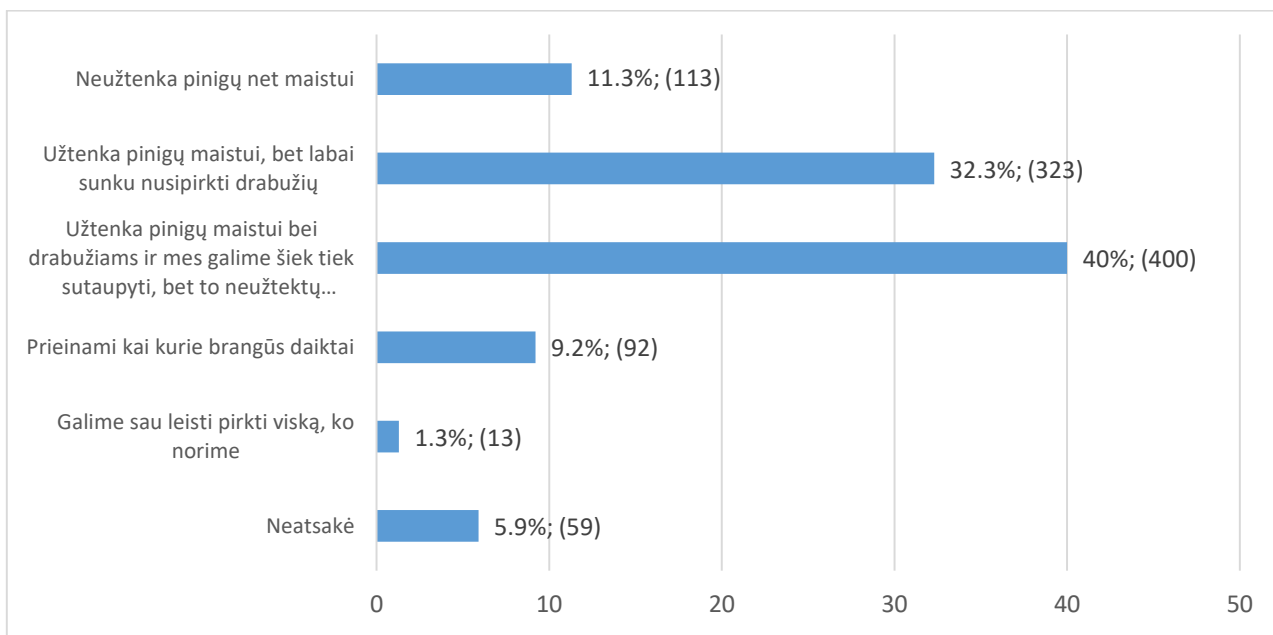
Ar respondentai dirba taip pat statistiškai reikšmingai priklauso nuo amžiaus ir išsilavinimo. Dirba 31,4 proc. jaunimo (18-29 m. amžiaus) grupės respondentų, 45,8 proc. darbingo amžiaus (30-61 m.) grupės ir 15,2 proc. pensinio amžiaus (daugiau nei 62 m.) grupės respondentų. Turintys pradinį išsilavinimą dirba 10,6 proc. respondentų, vidurinį – 23,8 proc., turintys profesinę kvalifikaciją – 36 proc., aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą – 50,6 proc. Ar respondentai dirba, ar nedirba nepriklauso nuo vietovės, kurioje jie gyvena.

Apklausoje taip pat buvo užduotas klausimas, kokios priežastys lemia, kad respondentai nedirba. Respondentai galėjo pasirinkti visus tinkančius atsakymus, todėl atsakymų skaičius (734) viršija nedirbančių respondentų skaičių. Pagrindinės priežastys, kodėl nedirba, yra susijusios su prasta sveikatos būkle (23,2 proc.) ir buvimu pensininku/-e (21,6 proc.) (žr. 6 pav.). Kiek daugiau neidešimtadalis (11,1 proc.) ieško darbo, bet negali gauti. Turint omenyje, kad 2017 m. pabaigoje mūsų šalyje netekto darbingumo pensijos buvo mokamos 242 tūkst. gyventojų (<https://socmin.lrv.lt>), galima daryti prielaidą, kad yra bent apie 27 tūkst. neįgaliųjų, kurie ieško, bet negali gauti darbo.

6 pav. Priežastys, kodėl nedirba (N=1000)

Paklausti apie materialinę padėtį, 40 proc. respondentų ją vertina vidutiniškai – užtenka maistui ir drabužiams, gali šiek tiek sutaupyti, tačiau to neužtektų brangesniam pirkiniiui (žr. 7 pav.). Visgi, net 43,5 proc. respondentų gyvena labai skurdžiai, jiems sunku apsirūpinti net būtiniausiais pragyvenimui dalykais – maistu ir/ar drabužiais. Tik 10,5 proc. respondentų savo materialinę padėtį įvertino kaip gerą (gali nusipirkti ir brangius daiktus).

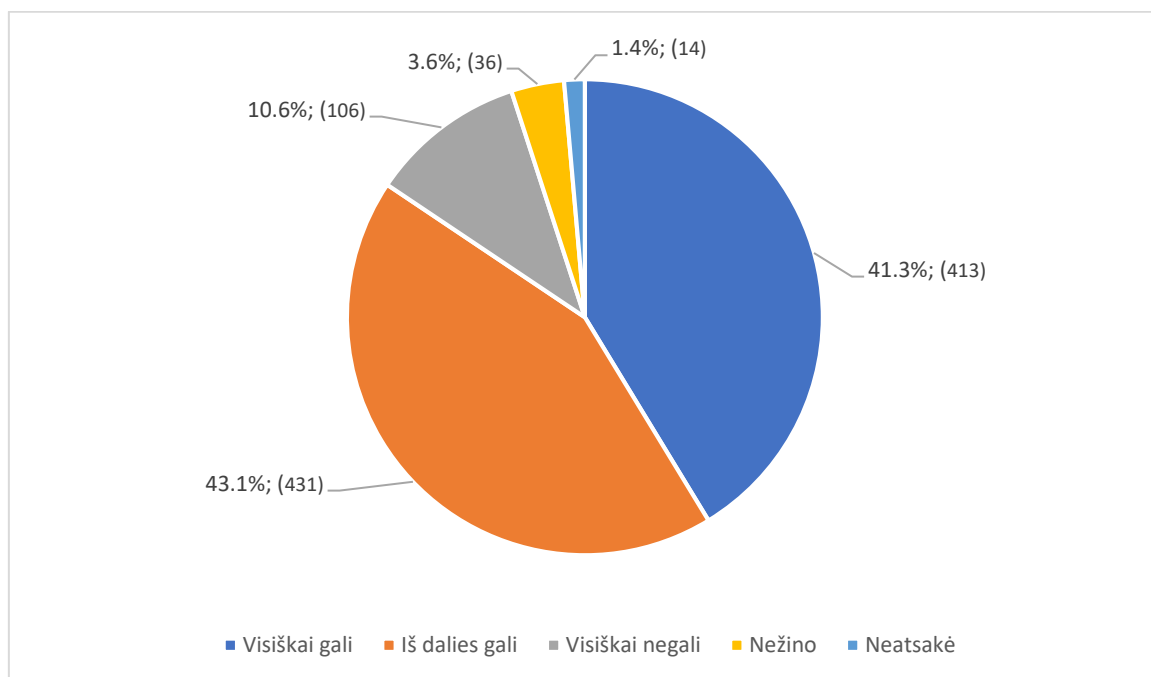

7 pav. Respondentų materialinė padėtis (N=1000)

Statistiškai reikšmingai materialinė padėtis priklauso nuo vietovės, kurioje respondentai gyvena, nuo jų išsilavinimo ir ar jie dirba. Respondentai, gyvenantys didžiuosiuose miestuose, gyvena geriau, nei gyvenantys kituose miestuose ar miesteliuose ir ypač kaimuose. Respondentai, turintys aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą taip pat gyvena geriau, nei turintys žemesnį išsilavinimą. Panašiai ir dirbantys respondentai yra geriau materialiai apsirūpinę, nei nedirbantys.

3. Savarankiškumo įsivertinimas

Vienas iš šiuolaikinės pagalbos neįgaliesiems požiūrių teigia, kad pagalbos neįgaliesiems tikslas – sudaryti neįgaliesiems galimybes tapti savarankiškesniems, galėti pasirūpinti savimi ir savo gyvenimu⁷. Siekiant sužinoti kiek respondentai jaučiasi savarankiški, jiems buvo užduotas klausimas, ar jie jaučiasi galintys savarankiškai pasirūpinti savimi ir savo gyvenimu (žr. 8 pav.). Virš 40 proc. respondentų gali visiškai pasirūpinti savimi, panaši dalis (43,1 proc.) – iš dalies gali, virš 10 proc. – visiškai negali. Dažniausiai visiškai savimi pasirūpinti gali respondentai, segantys vidaus ligomis.

8 pav. Galėjimas savimi pasirūpinti (N=1000)

⁷ Socialinis/Nepriklausomo gyvenimo modelis (angl. Social/Independent living model), žr. Barnes C. Understanding the Social Model of Disability: Past, Present, Future. In Watson N, Roulstone A, Thomas C, editors. The Routledge Handbook of Disability Studies. Abingdon: Routledge; 2012. p. 12–29; Brisenden, S. (1986). „Independent living and Medical model of Disability“, in Disability, Handicap and Society, vol.1, No. 2. p. 173-178; Grayston, R. (2015). „Disabled people’s experiences of social care“, prieiga per internetą: <https://www.scope.org.uk/Scope/media/Documents/Publication%20Directory/Disabled-people-s-experiences-of-social-care.pdf?ext=.pdf>

Mažiausiai savimi gali pasirūpinti turintys kompleksinę, judėjimo, intelekto ir psichinę negalias, turintys 0-25 nustatytą darbingumo lygį ar turintys didelius spec. poreikius. Taip pat sunkiau pasirūpinti savimi tiems respondentas, kurie gyvena vieni ir nedirba. Šie išvardinti veiksniai vieni su kitais yra tamptariai susiję ir dažnai kartu su žemu išsilavinimu sudaro vientisą lemiančių veiksnių kompleksą – jei paslaugų poreikis yra statistiškai reikšmingai susijęs su vienu iš jų, tai jis yra susijęs ir su likusiais šio komplekso veiksniais.

Respondentai, paklausti, kokios priežastys jiems trukdo gyventi savarankiškai, dažniausiai pažymėjo savo sveikatą 39,2 proc. bei finansinės paramos iš valstybės, savivaldybės institucijų trūkumą (25,6 proc.) (žr. 4 lentelę). Dalis dažniau pažymėtų priežasčių yra susijusios su kitų žmonių pagalba: 10,1 proc. teigia, kad trūksta artimųjų, aplinkinių žmonių paramos, dar 12,5 proc. teigia, kad trūksta kito žmogaus fizinės pagalbos kasdieninėje veikloje. Apie dešimtadaliui respondentų trūksta medicininės priežiūros, reabilitacijos, slaugos paslaugų (12,3 proc.) bei psichologinės pagalbos (11,5 proc.). Taip pat apie dešimtadalis (11,4 proc.) respondentų pažymėjo, kad trūksta darbo vietų, pritaikytų jų poreikiams. Pastarasis rezultatas atkartoja jau minėtą nedarbo priežastį, kai maždaug dešimtadalis (11,1 proc.) ieško darbo, bet negali gauti.

4 lentelė. Priežastys trukdančios gyventi savarankiškai. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

	Proc.	N
1. Trūksta artimųjų, aplinkinių žmonių paramos	10,1	101
2. Trūksta finansinės paramos iš valstybės, savivaldybės institucijų	25,6	256
3. Trūksta kito žmogaus fizinės pagalbos padėti kasdieninėje veikloje	12,5	125
4. Trūksta aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis	4,0	40
5. Trūksta psichologinės pagalbos	11,5	115
6. Trūksta būsto pritaikymo mano poreikiams	5,0	50
7. Trūksta medicininės priežiūros, reabilitacijos, slaugos paslaugų	12,3	123
8. Trūksta transporto pritaikymo mano poreikiams	4,1	41
9. Trūksta viešųjų erdvių pritaikymo mano poreikiams	6,2	62
10. Trūksta darbo vietų, pritaikytų mano poreikiams	11,5	115
11. Trūksta sveikatos	39,2	392
12. Trūksta motyvacijos, noro	9,7	97

Papildomai respondentai paminėjo tokias priežastis, kaip savarankiško gyvenimo namų nebuvimas, būsto neturėjimas, pensijos nepakankamumas patenkinti būtiniausius poreikius, savarankiško gyvenimo įgūdžių nebuvimas, negalėjimas gyventi savarankiškai dėl jauno amžiaus, šeimos nebuvimas, turėjimas rūpintis šeima, artimaisiais.

Dar vienas neįgaliųjų savarankiškumo stiprinimo bei paslaugų efektyvumo aspektų – jų įtraukimas į sprendimų apie jiems reikiamas paslaugas priėmimą⁸. Tad šioje apklausoje buvo siekiama sužinoti, ar respondentai gali daryti įtaką, paveikti sprendimą, kokios pagalbos ir kokių paslaugų jiems reikia (žr. 5 lentelę). Arti pusės (nuo 40 iki 45 proc.) respondentų teigia, kad dėl daugelio paslaugų jie negali daryti įtakos, kokių paslaugų jiems reikia. Išimtį sudaro tik paslaugos būsto pritaikymo, šeimos ir laisvalaikio sritys, kuriose daugiau respondentų (nuo 30,9 iki 38,5) bent iš dalies gali paveikti sprendimą dėl jiems reikalingų paslaugų. Be to, apie ketvirtadalį respondentų nežinojo kaip atsakyti į šį klausimą. Tai atskleidžia, kad Lietuvoje neįgalieji yra mažai įtraukiami į sprendimų apie jiems reikiamas paslaugas priėmimą, nepakankamai atsižvelgiama į jų nuomonę, už juos yra nusprendžiama kokių, kiek ir kada jiems paslaugų reikia. Toks požiūris ir praktika savo ruožtu mažina neįgaliųjų savarankiškumo didinimo galimybes.

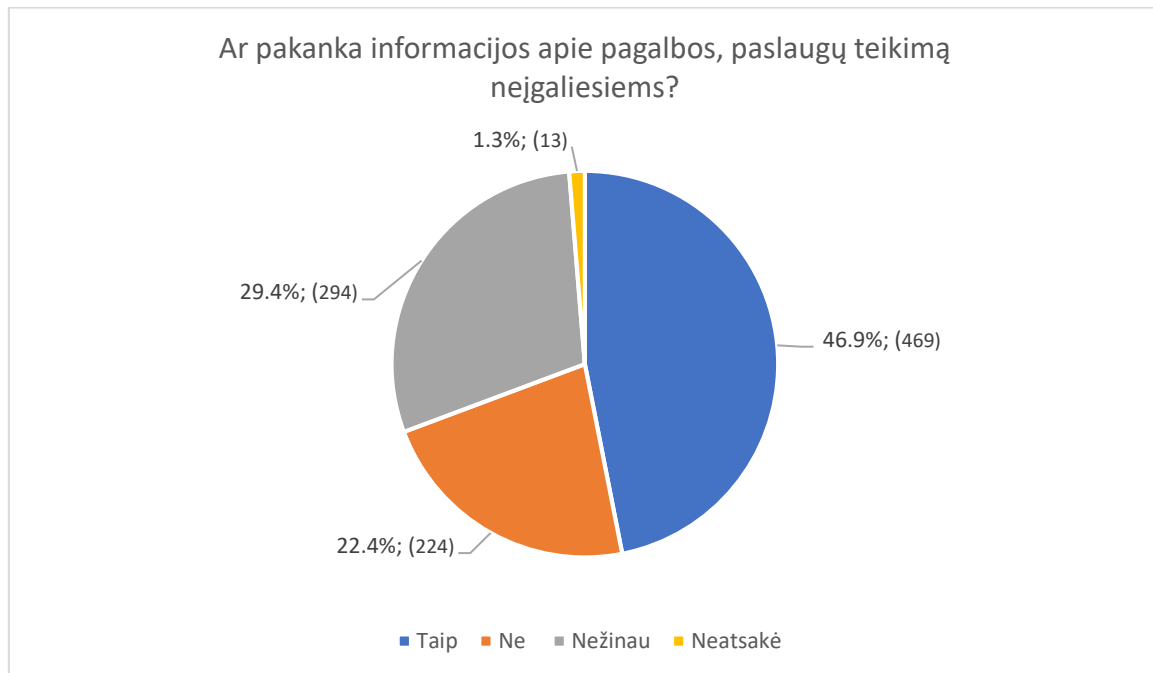
5 lentelė. Respondentų galėjimas daryti įtaką sprendimams dėl paslaugų

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežino	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Dėl medicininės ir techninės pagalbos priemonių	9,4 (29)	22,8 (70)	44,6 (137)	23,1 (71)	100 (307)
Dėl būsto pritaikymo	20 (13)	38,5 (25)	27,7 (25)	13,8 (9)	100 (65)
Dėl paslaugų namuose	10,8 (24)	17,6 (39)	40,5 (90)	31,1 (69)	100 (222)
Dėl paslaugų dienos centruose	5 (7)	19,9 (28)	44,7 (63)	30,5 (43)	100 (141)
Dėl sveikatos priežiūros ir reabilitacijos paslaugų	4 (37)	21,7 (203)	45,7 (427)	28,7 (268)	100 (935)
Dėl paslaugų užimtumo srityje	5,7 (10)	22,9 (40)	44 (77)	27,4 (48)	100 (175)
Dėl paslaugų išsilavinimo srityje	6,7 (6)	22,2 (20)	42,2 (38)	28,9 (26)	100 (90)
Dėl paslaugų šeimos srityje	12,5 (8)	21,9 (14)	37,5 (24)	28,1 (18)	100 (64)
Dėl paslaugų laisvalaikio srityje	11,1 (24)	30,9 (67)	30,9 (67)	27,2 (59)	100 (59)

⁸ Grayston, R. (2015). „Disabled people’s experiences of social care“, prieiga per internetą: <https://www.scope.org.uk/Scope/media/Documents/Publication%20Directory/Disabled-people-s-experiences-of-social-care.pdf?ext=.pdf>

4. Informacijos apie paslaugas šaltiniai

Siekiant ištirti paslaugų neįgaliesiems poreikį taip pat svarbu išanalizuoti informacijos apie paslaugas prieinamumą. Beveik pusei (46,9 proc.) respondentų tokios informacijos pakanka (žr. 9 pav.), tačiau daugiau nei penktadaliui (22,4 proc.) tokios informacijos nepakanka, o dar beveik trečdalis (29,4 proc.) nežino, ar jiems pakanka tokios informacijos.

9 pav. Informacijos apie pagalbą, paslaugas pakankamumas (N=1000)

Informacijos apie pagalbą, paslaugas daugiau pakanka didžiuosiuose miestuose gyvenantiems respondentams, o kaimuose gyvenantys respondantai dažniau pamini, kad informacijos nepakanka arba jie nežino, ar jiems informacijos pakanka. Panaši situacija su išsilavinimu, darbo turėjimu ir materialiniu apsirūpinimu: informacijos daugiau pakanka labiau išsilavinusiems žmonėms, turintiems darbą ir labiau materialiai apsirūpinusiems, o mažiausiai išsilavinusiems, neturintiems darbo ir labai skurstantiems – nepakanka informacijos arba jie nežino ar pakanka.

Paklausti, iš kokių svarbiausių informacijos šaltinių sužino apie pagalbą, paslaugų teikimą neįgaliesiems, daugiau nei pusė (53,4 proc.) respondentų pažymėjo neįgaliųjų bendruomenes (žr. 6 lentelę). Labai tikėtina, kad neįgaliųjų bendruomenės, kaip svarbiausio informacijos apie paslaugas šaltinio, išskyrimas yra susijęs su apklausos atlikimo būdu, kai apklausa buvo vykdoma per neįgaliųjų draugijas. Tai parodo, kad tose vietovėse, kur yra įsikūrusios aktyvios neįgaliųjų draugijos, jos yra stiprus neįgaliuosius telkiantis ir informuojantis veiksnys. Respondentų atsakymai vietovėse, kur tokių neįgaliųjų organizacijų nėra arba jos silpnos, rezultatai gali būti visiškai kitokie.

6 lentelė. Svarbiausi informacijos apie pagalbos, paslaugų teikimą neįgaliesiems šaltiniai. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

	Pirmas pagal svarbą		Antras pagal svarbą	
	%	N	%	N
1. Iš artimųjų	27,7	277	12,8	128
2. Iš kaimynų, draugų, pažįstamų	21,5	215	17	170
3. Iš medicinos darbuotojų	26,8	268	13,6	136
4. Iš paslaugas neįgaliesiems teikiančios įstaigos	32	320	11,1	111
5. Iš savivaldybės	13	130	14,6	146
6. Iš neįgaliųjų bendruomenės, pvz. organizacijos, draugijos	53,4	534	12,3	123
7. Iš laikraščių, radijo, televizijos	31,8	318	18,6	186
8. Iš internete prieinamos informacijos	26,3	263	14,8	148

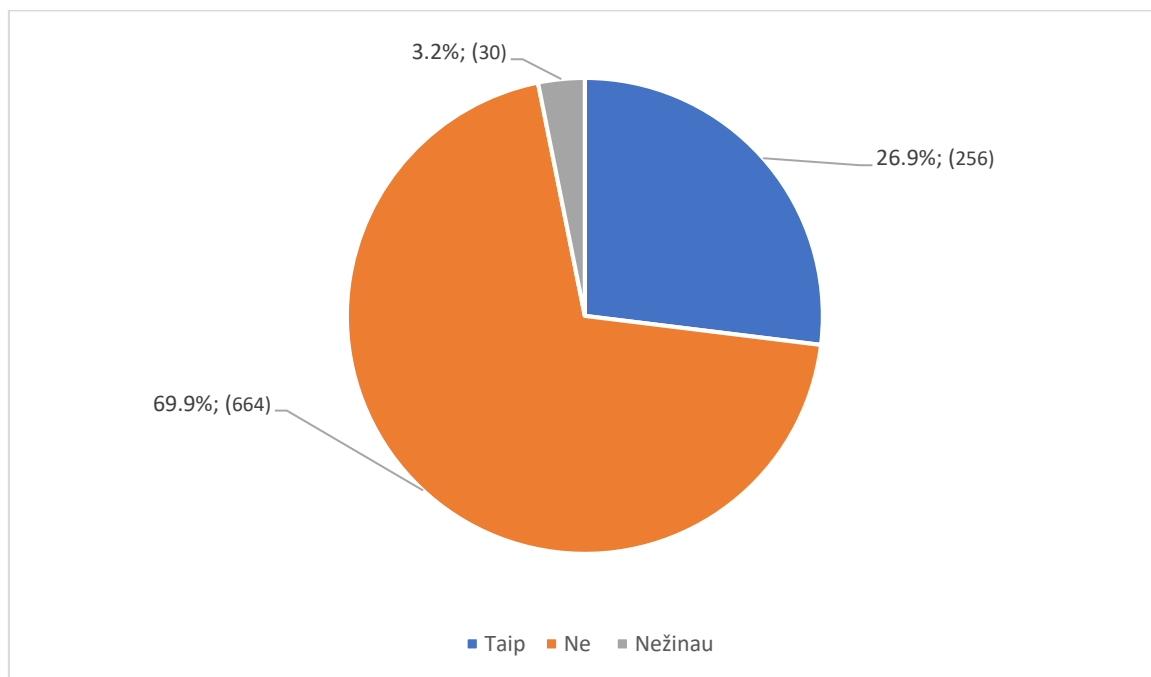
Antras pagal svarbą informacijos apie paslaugas šaltinis yra žiniasklaida (laikraščiai, radijas, televizija) – 31,8 proc. respondentų jį paminėjo pirmoje vietoje, dar 18,6 proc. – antroje vietoje (bendrai – 50,4 proc.). Paslaugas neįgaliesiems teikiančios įstaigos, kaip informacijos šaltinis, lieka trečioje vietoje (bendras pasirinkimas – 43,1 proc.). Prasčiausiai kaip informacijos apie paslaugas šaltinis įvertintos savivaldybės. Tai rodo, kad savivaldybės institucijos nepakankamai gerai skleidžia informaciją apie paslaugas neįgaliesiems. Šią informacijos trūkumą kompensuoja artimieji, kaimynai, draugai, pažįstami, medicinos darbuotojai ir panašiai.

Atskirai verta paminėti informacijos apie paslaugas prieinamumą internetu, kaip vis stiprėjančią informacijos šaltinį. Šioje apklausoje 26,3 proc. respondentų jį pažymėjo kaip pirmą informacijos šaltinį, dar 14,8 proc. – kaip antrą pagal svarbą. Klausime apie savarankiškumo trūkumo priežastis tik 12,5 proc. (125) pažymėjo nemokėjimą naudotis kompiuteriu, kuris apsunkina galimybę sužinoti apie paslaugas, priemones ir naujoves. Šis informavimo apie paslaugas neįgaliesiems šaltinis turi didelį potencialą jaunų ir darbingo amžiaus neįgaliųjų, gyvenančių didesniuose miestuose, atveju.

5. Aprūpinimas medicininės ir techninės pagalbos priemonėmis

Apklausoje didelis dėmesys buvo skirtas sudėtingiausioje situacijoje esančių neįgaliųjų aprūpinimo medicininės ir techninės pagalbos priemonėmis situacijai. Tokios pagalbos reikia ketvirčiui (25,6 proc.) apklaustųjų (žr. 10 pav.). Respondentų, kuriems reikia šių paslaugų, grupę sudaro 37,2 proc. (94) turintys judėjimo negalią, 28,5 proc. (72) – kompleksine negalią, 14,2 proc. (36) – klausos negalią, 10,3 proc. (26) – vidaus ligas, 7,1 proc. (18) – regos negalią ir 2,8 proc. (7) – intelekto ir psichikos negalią. Santykinai daugiau tokių respondentų, kuriems reikia šių priemonių, yra tarp tų, kuriems nustatytas 0-25 proc. darbingumas (48,2 proc. (79)), 30-40 proc.

darbingumas (25,6 proc. (86)) bei dideli specialieji poreikiai (59,3 proc. (16)). Statistiškai reikšmingų sąsajų su kitais sociodemografiniais veiksniais nėra.

10 pav. Medicininės ir techninės pagalbos priemonių poreikis (N=950)

Siekiant išsiaiškinti konkrečių medicininės ir techninės pagalbos priemonių poreikį, buvo klausiama atskirai apie kiekvieną iš jų (žr. 7 lentelę). Geriausiai poreikį atspindi šių atsakymų variantų pasirinkimas: „nesinaudoju, tačiau man jų reikia“ bei „naudojuosi, tačiau norėčiau atnaujinti ar gauti daugiau“.

7 lentelė. Konkrečių medicininės ir techninės pagalbos priemonių poreikis (proc. (N))

	Nesinaudo- ja, nes nereikia	Nesinaudo- ja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų atnaujinti ar gauti daugiau	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Pritaikyti baldai (ligoniams pritaikyta slaugos lova, staliukas gulnčiam ligoniui ir pan.)	63,9 (152)	12,2 (29)	15,5 (37)	8,4 (20)	100 (238)

Korekcijos priemonės ir protezai	70,9 (129)	8,8 (16)	12,6 (23)	7,7 (14)	100 (182)
Pagalbinės priemonės žmogui gydyti (pvz. inhaliatoriai, respiratoriai, kompresiniai darbužiai, dializės prietaisai, infuzinės pompos, raumenų stimulatoriai, žaizdų priežiūros priemonės)	68,6 (142)	8,2 (17)	15,9 (33)	7,2 (15)	100 (207)
Pagalbinės priemonės įgūdžiams tobulinti (Brailio rašto mokymosi priemonės, pagalbines balso ir kalbos naudojimo priemonės, bendravimo paveikslėliais ir simboliais mokymosi priemonės ir kt.)	79 (162)	5,9 (12)	10,7 (22)	4,4 (9)	100 (205)
Kasdienės priežiūros ir savisaugos priemonės (pagalbinės priemonės naudojantis tualetu, sauskelnės, patiesalai, pagalbines priemonės nusirengti ir apsirengti ir kt.)	56,1 (125)	8,5 (19)	21,1 (47)	14,3 (32)	100 (223)
Asmeninės judėjimo priemonės (pritaikytas automobilis, vežimėliai, lazdos, ramentai ir kt.)	39,8 (92)	11,3 (26)	31,6 (73)	17,3 (40)	100 (231)
Pagalbinės priemonės namų ruošos darbams, pagalbines valgymo ir gėrimo priemonės	77,5 (158)	8,8 (18)	9,8 (20)	3,9 (8)	100 (204)
Bendravimo, informacijos perdavimo priemonės (lęšiai, didinamieji stiklai, klausos aparatai, pagalbines skaitymo priemonės, pagalbines skambinimo priemonės)	56,7 (127)	9,4 (21)	18,3 (41)	15,6 (35)	100 (224)

Daugiausiai yra naudojamosi asmeninėmis judėjimo priemonėmis, kasdienės priežiūros ir savisaugos priemonėmis, bendravimo, informacijos perdavimo priemonėmis bei pritaikytas

baltais. Šių techninės pagalbos priemonių taip pat reikia tiems, kurie iki šiol nesinaudojo bei tiems, kurie naudojami, bet norėtų atnaujinti ar gauti daugiau. Kitų medicininės ir techninės pagalbos priemonių poreikis yra mažesnis, bet ne mažiau svarbus tiems, kuriems jų reikia.

Respondentų, kuriems reikia medicininės ir techninės pagalbos priemonių, taip pat buvo klausama, kokios priežastys lėmė tai, kad nesikreipė dėl jų gavimo (žr. 8 lentelę). Dažniausiai paminima priežastis, kodėl respondentai nesinaudoja priemonėmis, nors jų jiems reikia, yra nesikreipimas dėl reikalingų priemonių dėl nežinojimo, kad tokios yra. Antra pagal svarbą priežastis – nesikreipimas dėl nežinojimo, kad jiems priemonės priklauso nemokamai ar su kompensacija. Visgi, yra kelios priemonių grupės, dėl kurių respondentai kreipėsi, tačiau negavo: pagalbinės priemonės žmogui gydyti, bendravimo, informacijos perdavimo priemonės ir asmeninės judėjimo priemonės.

8 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingų medicininės ir techninės pagalbos priemonių priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios priemonės yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kad priemonė priklauso nemokamai ar su kompensacija	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusių jų procentas ir skaičius
Pritaikyti baldai (ligoniams pritaikyta slaugos lova, staliukas gulinti ligoniui ir pan.)	43,4 (23)	39,6 (21)	11,3 (6)	5,7 (3)	100 (53)
Korekcijos priemonės ir protezai	43,2 (16)	24,3 (9)	29,7 (11)	2,7 (1)	100 (37)
Pagalbinės priemonės žmogui gydyti (pvz. inhaliatoriai, respiratoriai, kompresiniai darbužiai, dializės prietaisai, infuzinės pompos, raumenų stimulatoriai, žaizdų priežiūros priemonės)	42,3 (22)	26,9 (14)	0 (0)	30,8 (16)	100 (52)

Pagalbinės priemonės įgūdžiams tobulinti (Brailio rašto mokymosi priemonės, pagalbinės balso ir kalbos naudojimo priemonės, bendravimo paveikslėliais ir simboliais mokymosi priemonės ir kt.)	53,7 (22)	29,3 (12)	12,2 (5)	4,9 (2)	100 (41)
Kasdienės priežiūros ir savisaugos priemonės (pagalbinės priemonės naudojantis tualetu, sauskelnės, patiesalai pagalbinės priemonės nusirengti ir apsirengti ir kt.)	42,1 (24)	22,8 (13)	21,1 (12)	14 (8)	100 (57)
Asmeninės judėjimo priemonės (pritaikytas automobilis, vežimėliai, lazdos, ramentai ir kt.)	32,4 (22)	30,9 (21)	16,2 (11)	20,6 (14)	100 (68)
Pagalbinės priemonės namų ruošos darbams, pagalbinės valgymo ir gėrimo priemonės	50 (25)	30 (15)	16 (8)	4 (2)	100 (50)
Bendravimo, informacijos perdavimo priemonės (lėšiai, didinamieji stiklai, klausos aparatai, pagalbinės skaitymo priemonės, pagalbinės skambinimo priemonės)	30,8 (16)	30,8 (16)	15,4 (8)	23,1 (12)	100 (52)

Siekiant sužinoti apie šių priemonių tinkamumą, respondentų, kurie naudojami kai kuriomis medicininėmis ir techninėmis pagalbos priemonėmis, buvo klausiama, ar jie gauna šių priemonių tiek, kiek reikia, kada reikia ir tokias, kokių reikia. Pastebima, kad respondentai gana neigiamai vertina visų gaunamų priemonių tinkamumo aspektus.

Daugiau nei pusė respondentų mano, kad negauna priemonių tiek, kiek reikia, o net du trečdaliai negauna tiek, kiek reikia pagalbinių priemonių namų ruošos darbams, pagalbinių valgymo ir gėrimo priemonių (76,9 proc.) bei pagalbinių priemonių žmogui gydyti (68,2 proc.).

Daugiau nei pusė respondentų mano, kad negauna priemonių taip greitai, kaip reikia, ypač korekcijos priemonių ir protezų (70 proc.). Kai kurių priemonių respondentai negauna tokių, kokių reikia: korekcijos priemonių ir protezų (60 proc.), pagalbinių priemonių žmogui gydyti (63 proc.), pagalbinių priemonių namų ruošos darbams, pagalbinių valgymo ir gėrimo priemonių (58,3 proc.). Nedidelę išimtį sudaro baldų pritaikymo ir asmens judėjimo priemonės, tačiau skirtumai nėra labai dideli ir patenka į statistinės paklaidos intervalą dėl mažo atsakiusiųjų skaičiaus.

9 lentelė. Gaunamų medicininės ir techninės pagalbos priemonių kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gauna priemonių tiek, kiek reikia		Gauna priemones taip greitai, kaip reikia		Gauna tokias priemones, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Pritaikyti baldai (ligoniams pritaikyta slaugos lova, staliukas gulinčiam ligoniui ir pan.)	54,2 (39)	45,8 (33)	51,7 (15)	48,3 (14)	59 (23)	41 (16)
Korekcijos priemonės ir protezai	43,9 (29)	56,1 (37)	30 (9)	70 (21)	40 (14)	60 (21)
Pagalbinės priemonės žmogui gydyti (pvz. inhaliatoriai, respiratoriai, kompresiniai darbužiai, dializės prietaisai, infuzinės pompos, raumenų stimulatoriai, žaizdų priežiūros priemonės)	31,8 (21)	68,2 (45)	39 (16)	61 (25)	37 (17)	63 (29)
Pagalbinės priemonės įgūdžiams tobulinti (Brailio rašto mokymosi priemonės, pagalbines balso ir kalbos naudojimo priemonės, bendravimo paveikslėliais ir simboliškais mokymosi priemonės ir kt.)	44,7 (21)	55,3 (26)	36,7 (11)	63,3 (19)	46,9 (15)	53,1 (17)
Kasdienės priežiūros ir Savigaigos priemonės (pagalbinės priemonės naudojantis tualetu, sauskelnės, patiesalai pagalbinės priemonės nusirengti ir apsirengti ir kt.)	35 (28)	65 (52)	47,4 (18)	52,6 (20)	53,1 (26)	46,9 (23)
Asmeninės judėjimo priemonės (pritaikytas)	54,9 (62)	45,1 (51)	49,2 (30)	50,8 (31)	55,6 (45)	44,4 (36)

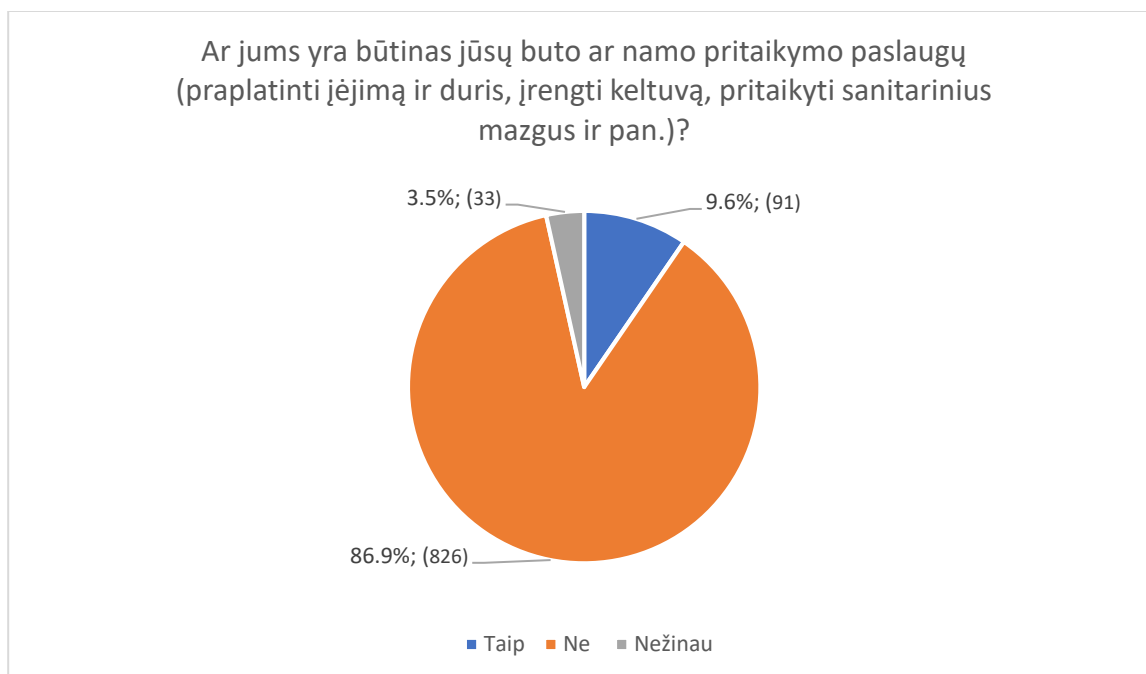
automobilis, vežimėliai, lazdos, ramentai ir kt.)						
Pagalbinės priemonės namų ruošos darbams, pagalbines valgyimo ir gėrimo priemonės	23,1 (9)	76,9 (30)	47,1 (8)	52,9 (9)	41,7 (10)	58,3 (14)
Bendravimo, informacijos perdavimo priemonės (lęšiai, didinamieji stiklai, klausos aparatai, pagalbines skaitymo priemonės, pagalbines skambinimo priemonės)	51,7 (31)	48,3 (29)	45,9 (17)	54,1 (20)	64,8 (35)	35,2 (19)

Paprašyti įvardinti, kokių dar medicininės ir techninės pagalbos priemonių, kuriomis neaprupina nemokamai ar su kompensacija techninės pagalbos neįgaliesiems centras, jiems reikėtų, dažniausiai buvo minimos tokios, kokios vis dėlto yra teikiamos: elektriniai vežimėliai, juosmens diržai, raumenų stimulatoriai, klausos aparatai, laiptų kopikliai, dantų protezai, tualetu paaukštinimai, sauskelnės, čiužiniai, pagalvės nuo pragulų ir pan. Taip pat paminėtas skuterio nuomos paslaugos poreikis. Visgi, atkreiptas dėmesys, kad reikėtų modernesnių, tobulesnių, kokybiškesnių priemonių, o ne „senų ir iškлерusių, kuriomis neįmanoma naudotis aktyviai judant“. Taip pat norima pigesnių priemonių, didesnės kompensacijos už elektrinius vežimėlius (skuterius), dažniau keisti ortopedinius batus, trumpiau laukti paskirtų priemonių.

6. Būsto pritaikymo paslaugų suteikimas

Iš apklaustų respondentų tik dešimtadaliui (9,6 proc.) yra būtinos buto ar namo pritaikymo paslaugos – praplatinti įėjimą ir duris, įrengti keltuvaž, pritaikyti sanitarinius mazgus (žr. 11 pav.). Iš jų tik 53,8 proc. (49) yra gavę būsto pritaikymo paslaugas iš savivaldybės. Todėl galima daryti prielaidą, kad likusiems tokių paslaugų poreikis lieka nepatenkintas.

Santykinai daugiau tokių paslaugų reikia respondentams, turintiems judėjimo (25,8 proc. (51)) ir kompleksinę negalią (10,7 proc., (27)). Šie respondentai ir sudaro didžiąją dalį (86,7 proc. (78)) respondentų, kuriems reikia būsto pritaikymo paslaugų. Tarp jų yra 58,9 proc. (53) turinčių nustatytą 0-25 proc. darbingumą ir 21 proc. (19) – 30-40 proc. darbingumą, respondentai su kitu darbingumu ar specialiaisiais poreikiais sudaro likusią grupės dalį. Be to, tarp tų, kurie yra vieniši, respondentų su būsto pritaikymo paslaugų poreikiu yra santykinai daugiau: jei tarp respondentų, kurie turi, kas juos globoja yra tik 8,2 proc. (60), kuriems reikia tokių paslaugų, tai vienišų respondentų tarpe tokių yra 14,9 proc. (30). Statistiškai reikšmingų sąsajų su kitais sociodemografiniais veiksniais nėra.

11 pav. Būsto pritaikymo paslaugų poreikis (N=950)

Apie 64 proc. gavusių šias paslaugas jas vertina gerai, dar apie 34 proc. – vertina patenkinamai (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Gautų būsto pritaikymo paslaugų vertinimas (proc. (N))

Paslauga	Gerai	Patenkinamai	Blogai	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Poreikio vertinimo procedūros	64,7 (33)	33,3 (17)	2 (1)	100 (51)
Darbų organizavimas ir vykdymas	57,4 (27)	34 (16)	8,5 (4)	100 (47)
Pritaikymo kokybė	64 (32)	32 (16)	4 (2)	100 (50)

Siekiant išsiaiškinti gautų būsto pritaikymo paslaugų tinkamumą, buvo klausiama ar būsto pritaikymo paslaugų respondentai gauna tiek, kiek reikia, kada reikia ir tokias, kokių reikia (žr. 11 lentelę). Dauguma respondentų atsakė, kad būstas pritaikytas taip, kaip reikia ir tiek kiek reikia, tačiau prasčiau įvertintas savalaikis pritaikymas.

11 lentelė. Gautų būsto pritaikymo paslaugų kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Taip	Ne	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Ar būstas pritaikytas taip, kaip reikia	80 (37)	20 (9)	100 (46)
Ar būstas pritaikytas laiku	59 (23)	41 (16)	100 (39)
Ar būstas pritaikytas tiek, kiek reikia	73 (36)	27 (13)	100 (49)

Paklausti, kokių būsto pritaikymo priemonių respondentams reikia, respondentai pamini įvažiavimo nuo gatvės iki durų (išasfaltuoto arba iškloto plytelėmis), lauko nuvažiavimo, įėjimo, stogo virš keltuvo, lifto įrengimą, vonios pritaikymą. Be to, atkreiptas dėmesys į tai, kad reikia atnaujinimo paslaugų.

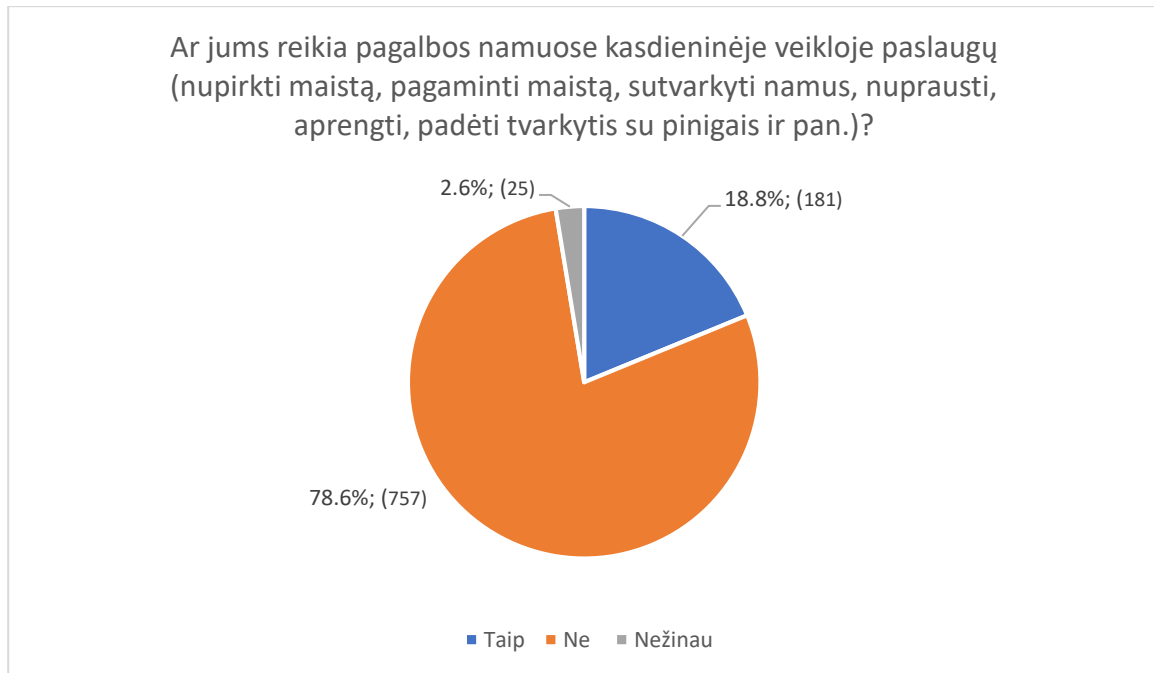
7. Individuali pagalba ir paslaugos namuose

Beveik penktadaliui (18,8 proc.) respondentų reikia pagalbos namuose kasdieninėje veikloje paslaugų (nupirkti maistą, pagaminti maistą, sutvarkyti namus, nuprausti, aprenkti, padėti tvarkytis su pinigais ir pan.) (žr. 12 pav.). Respondentų, kuriems reikia šių paslaugų, grupę sudaro: 33,1 proc. (60) turinčių judėjimo negalią, 33,1 proc. (60) – kompleksinę negalią, 9,4 proc. (17) – intelekto negalią, 8,8 proc. (16) – vidaus ligų, 7,2 proc. (13) – psichikos negalią, 6,1 proc. (11) – regos negalią, 2,2 proc. (4) – klausos negalią turintys respondentai.

Atitinkamai, daugiau šių paslaugų reikia respondentams, kurių darbingumo lygis dėl negalios siekia iki 0-25 proc. ar yra nustatyti dideli specialieji poreikiai, pensinio amžiaus respondentams. Tarp respondentų, kuriems nustatytas 0-25 proc. darbingumas, yra 48,8 proc. (81), kuriems reikalingos šios paslaugos, tarp respondentų, kuriems nustatyti dideli specialieji poreikiai – 59,3 proc. Santykinai tokių yra daugiau jauno amžiaus grupėje iki 29 m., šioje amžiaus grupėje respondentų, kuriems reikalingos šios paslaugos yra 31,9 proc. (59), kai darbingo ir pensinio amžiaus grupėje tokių yra per pusę mažiau – atitinkamai 16,1 proc. (73) ir 15,2 proc. (49). Panaši situacija ir su išsilavinimo veiksnium: santykinai daugiau respondentų, kuriems reikalingos šios paslaugos, yra tarp pradinį (41 proc. (41)) ar vidurinį (21,3 proc. (62)) išsilavinimą turinčių neįgaliųjų, nei tarp profesinį (13,4 proc. (44)), aukštesnį ir aukštąjį (12,4 proc. (29)) išsilavinimą turinčių neįgaliųjų. Taip pat statistiškai susijęs yra ir kitas veiksnys – respondentas dirba ar nedirba. Tarp nedirbančių yra 25,2 proc. (156) respondentų, kuriems reikia šių paslaugų, tarp dirbančių – tik 6,7 proc. (21).

Taip pat tokių paslaugų reikia daugiau tiems respondentams, kurie gyvena vieni – 36,7 proc. (74) respondentų, kurie gyvena vieni, reikia šių paslaugų, kai šių paslaugų reikia tik 13,8 proc. (103) respondentų, kurie turi kas jais rūpinasi. Savo atsakymuose kai kurie respondentai pažymėjo, kad jiems reikia tokios pagalbos, bet nereikia paslaugų, nes viską atlieka artimieji (tėvai, žmona, vyras, vaikai ir pan.). Visgi, jei šiuo metu prižiūrintys artimieji susirgtų, tokios pagalbos namuose labai reikėtų.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingų lyčių, gyvenamosios vietovės, materialinės padėties respondentų šių paslaugų poreikio atžvilgiu nėra.

12 pav. Pagalbos namuose kasdieninėje veikloje paslaugų poreikis (N=963)

Paklausti apie konkrečias pagalbos namuose priemones, iki trečdaliao respondentų naudojami tokie paslaugomis ir jiems jų pakanka (žr. 12 lentelę). Retai kas teigia, kad jiems yra per brangu tokie paslaugomis naudotis. Visgi, arti trečdaliao respondentų nesinaudoja tokie paslaugomis, tačiau jų jiems reikėtų – ypač namų tvarkymo, aprūpinimo maisto produktais ir maisto gaminimo, pinigų tvarkymo, bendravimo ir pagalbos priimančiam kasdieninio gyvenimo sprendimus.

12 lentelė. Konkrečių pagalbos namuose priemonių poreikis (proc. (N))

	Šia paslauga nesinaudoja, nes nereikia	Nesinaudoja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Naudojasi tačiau per brangu	Atsakiusių procentas ir skaičius
Aprūpinimas maisto produktais, kasdieninėmis buities prekėmis	34,8 (65)	28,9 (54)	29,9 (56)	4,8 (9)	1,6 (3)	100 (187)
Namų tvarkymas (skalbimas ir kiti namų ruošos darbai)	31 (57)	33,2 (61)	27,2 (50)	6,5 (12)	2,2 (4)	100 (184)
Namų šildymas (malkų atnešimas, pakūrimas ir pan.)	57,6 (99)	21,5 (37)	16,3 (28)	3,5 (6)	1,2 (2)	100 (172)
Maisto gaminimas	40,9 (70)	29,2 (50)	22,2 (38)	5,3 (9)	2,3 (4)	100 (171)
Maitinimas	66,9 (101)	11,3 (17)	17,9 (27)	2 (3)	2 (3)	100 (151)
Prausimasis, maudymasis	49,4 (84)	17,6 (30)	27,1 (46)	4,7 (8)	1,2 (2)	100 (170)
Apsitvarkymas po tualetu	64,8 (103)	11,9 (19)	18,9 (30)	3,1 (5)	1,3 (2)	100 (159)
Apsirengimas	58,4 (94)	16,8 (27)	19,9 (32)	3,7 (6)	1,2 (2)	100 (161)
Bendravimas	35,6 (58)	25,8 (42)	28,8 (47)	8,6 (14)	1,2 (2)	100 (163)
Judėjimas gyvenamoje aplinkoje, patalpose	59,4 (92)	11,6 (18)	24,5 (38)	3,2 (5)	1,3 (2)	100 (155)
Pinigių tvarkymas (išlaidų planavimas, apsipirkimas, apmokėjimas už paslaugas ir pan.)	49 (77)	26,1 (41)	19,7 (31)	3,8 (6)	1,3 (2)	100 (157)
Turto tvarkymas (namo, buto ir pan. pirkimas ar pardavimas, registravimas ir pan.)	59,5 (88)	21,6 (32)	16,2 (24)	2 (3)	0,7 (1)	100 (148)

Pagalba priimant kasdieninio gyvenimo sprendimus	50,3 (77)	27,5 (42)	19 (29)	2 (3)	1,3 (2)	100 (153)
--	--------------	---------------------	------------	----------	------------	--------------

Dažniausios priežastys, kodėl nesikreipia dėl pagalbos namuose priemonių gavimo yra nežinojimas, kad tokios paslaugos yra bei nežinojimas kur kreiptis (žr. 13 lentelę). Apie penktadalį respondentų teigia, kad nesinaudoja tokiomis paslaugomis ar atsisakė jomis naudotis, nes jiems teikiamos paslaugos yra per brangios.

13 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos namuose priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Negauna/atsisakė, nes per brangu	Atsakiusių-jų procentas ir skaičius
Aprūpinimas maisto produktais, kasdieninėmis buities prekėmis	42,9 (27)	22,2 (14)	11,1 (7)	23,8 (15)	100 (63)
Namų tvarkymas (skalbimas ir kiti namų ruošos darbai)	45,3 (29)	29,7 (19)	4,7 (3)	20,3 (13)	100 (64)
Namų šildymas (malkų atnešimas, pakūrimas ir pan.)	42,9 (18)	35,7 (15)	2,4 (1)	19 (8)	100 (42)
Maisto gaminimas	42 (21)	32 (16)	6 (3)	20 (10)	100 (50)
Maitinimas	51,9 (14)	25,9 (7)	3,7 (1)	18,5 (5)	100 (27)
Prausimasis, maudymasis	45,7 (16)	31,4 (11)	5,7 (2)	17,1 (6)	100 (35)
Apsitvarkymas po tualetu	60,7 (17)	21,4 (6)	3,6 (1)	14,3 (4)	100 (28)
Apsirengimas	53,1 (17)	25 (8)	6,3 (2)	15,6 (5)	100 (32)
Bendravimas	51,1 (24)	31,9 (15)	6,4 (3)	10,6 (5)	100 (47)

Judėjimas gyvenamoje aplinkoje, patalpose	50 (15)	33,3 (10)	6,7 (2)	10 (3)	100 (30)
P pinigų tvarkymas (išlaidų planavimas, apsipirkimas, apmokėjimas už paslaugas ir pan.)	40 (20)	36 (18)	10 (5)	14 (7)	100 (50)
Turto tvarkymas (namo, buto ir pan. pirkimas ar pardavimas, registravimas ir pan.)	39,5 (15)	42,1 (16)	2,6 (1)	15,8 (6)	100 (38)
Pagalba priimant kasdieninio gyvenimo sprendimus	44,7 (21)	36,2 (17)	10,6 (5)	8,5 (4)	100 (47)

Apie daugumą paslaugų du trečdaliai respondentų atsako, kad gauna, tiek kiek reikia, visgi, kai kurių paslaugų beveik pusei respondentų trūksta – turto tvarkymo, pagalbos priimant kasdieninio gyvenimo sprendimus, maitinimo ir namų šildymo (žr. 14 lentelę). Geriau įvertintas savalaikis paslaugų gavimas, dauguma respondentų gauna jas taip greitai, kaip reikia. Panašiai gerai įvertintas ir paslaugų tinkamumas, dauguma respondentų teigia, kad gauna tokias paslaugas, kokių reikia. Visgi, matyti, kad jau minėtos paslaugos – turto tvarkymo, pagalbos priimant kasdieninio gyvenimo sprendimus, maitinimo ir namų šildymo atvejais – ir šiais atvejais yra įvertintos prasčiau. Kai kurie respondentai skundėsi, kad atėję „socialiniai darbuotojai nieko nepadedą, tik atima pinigus“.

14 lentelė. Gaunamų pagalbos namuose priemonių kokybiniai aspektai (proc. (N))

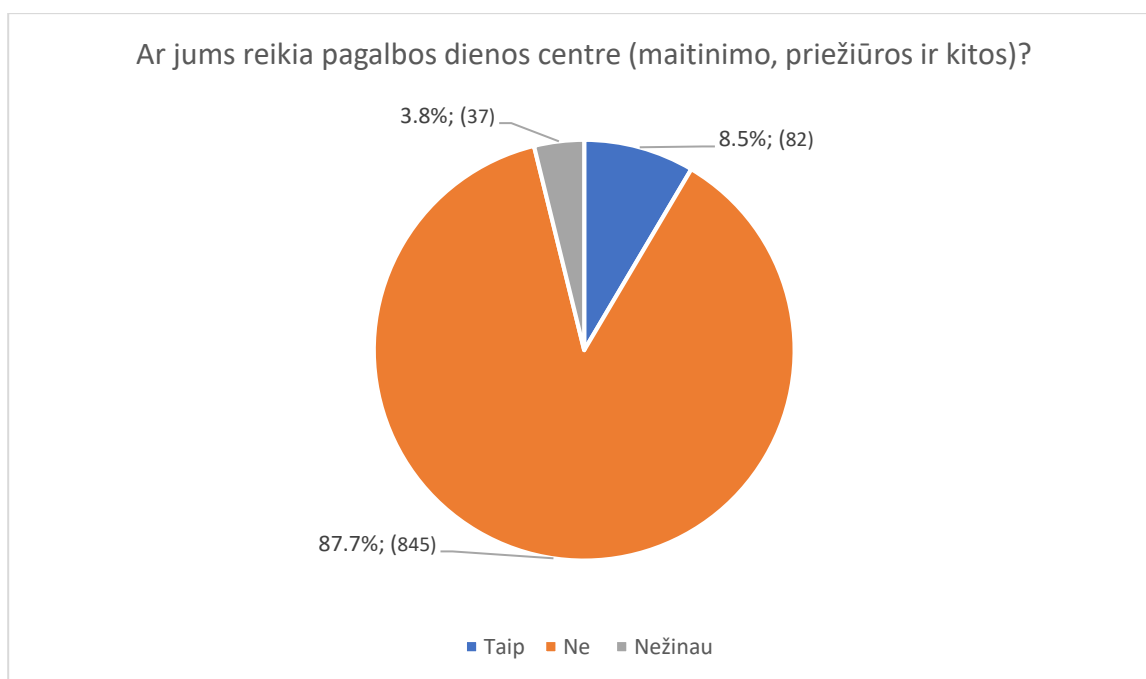
	Gauna paslaugas tiek, kiek reikia		Gauna paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gauna tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Aprūpinimas maisto produktais, kasdieninėmis buities prekėmis	70,5 (62)	29,5 (26)	83,8 (31)	16,2 (6)	90,9 (40)	9,1 (4)
Namų tvarkymas (skalbimas ir kiti namų ruošos darbai)	65,1 (54)	34,9 (29)	79,4 (27)	20,6 (7)	83,7 (36)	16,3 (7)
Namų šildymas (malkų atnešimas, pakūrimas ir pan.)	52,4 (33)	47,6 (30)	64 (16)	36 (9)	67,6 (23)	32,4 (11)

Maisto gaminimas	66,2 (49)	33,8 (25)	69 (20)	31 (9)	75 (27)	25 (9)
Maitinimas	53,2 (25)	46,8 (22)	61,1 (11)	38,9 (7)	59,1 (13)	40,9 (9)
Prausimasis, maudymasis	68,8 (44)	31,3 (20)	84,6 (22)	15,4 (4)	82,4 (28)	17,6 (6)
Apsitvarkymas po tualetu	62 (31)	38 (19)	68,4 (13)	31,6 (6)	64,3 (18)	35,7 (10)
Apsirengimas	64,7 (33)	35,3 (18)	80 (16)	20 (4)	78,6 (22)	21,4 (6)
Bendravimas	69,4 (43)	30,6 (19)	87,1 (27)	12,9 (4)	87,5 (28)	12,5 (4)
Judėjimas gyvenamoje aplinkoje, patalpose	62,7 (32)	37,3 (19)	65 (13)	35 (7)	76,7 (23)	23,3 (7)
Pinigų tvarkymas (išlaidų planavimas, apsipirkimas, apmokėjimas už paslaugas ir pan.)	58,8 (30)	41,2 (21)	70,8 (17)	29,2 (7)	70,4 (19)	29,6 (8)
Turto tvarkymas (namo, buto ir pan. pirkimas ar pardavimas, registravimas ir pan.)	52,3 (23)	47,7 (21)	63,2 (12)	36,8 (7)	71,4 (15)	28,6 (6)
Pagalba priimant kasdieninio gyvenimo sprendimus	50 (23)	50 (23)	54,5 (12)	45,5 (10)	60 (15)	40 (10)

Paklausti, kokių paslaugų namuose, kurių neteikia paslaugas namuose teikiančios įstaigos ar organizacijos, respondentams dar reikėtų, buvo įvardintos šios paslaugos: asmeninio asistento, atnešti malkas, sugrėbti lapus, nupjauti žolę, suskaldyti malkas, išgenėti sodą, nukasti sniegą. Nemažai respondentų teigė, kad jiems reikėtų dienos centro paslaugų. Kitiems respondentams reiktų pilnos priežiūros – slaugytojo 24/7. Dar buvo paminėtas poreikis gyventi su draugais savarankiško gyvenimo namuose. Taip pat buvo išreikštas trumpalaikės pagalbos (ar „laikino atokvėpio“) poreikis tais atvejais, kai globojantiems asmenims reikia kur nors išvykti.

8. Paslaugos dienos centruose

Tik mažai daliai (8,5 proc. (82)) šiame tyrime dalyvavusių respondentų reikia pagalbos dienos centre (žr. 13 pav.). Šią grupę sudaro 42 proc. (34) respondentų su nustatytu 0-25 proc. darbingumu, 29,6 proc. – su 30-40 proc. darbingumu, su kitu darbingumo lygiu ar specialiaisiais poreikiais respondentai sudaro likusią dalį grupės. Vėlgi, santykinai didelė respondentų, kuriems reikia šių paslaugų dalis yra tarp jaunų respondentų – amžiaus grupėje iki 29 m. tokių yra 15,1 proc. (28), kai darbingo ir pensinio amžiaus grupėse yra tik atitinkamai 8,3 (38) ir 5 proc. (16). Dar vienas veiksnys, turintis statistiškai reikšmingą ryšį – ar respondentas yra vienišas ir ar yra dirbantis. Tarp vienišų respondentų tokių yra 16 proc. (33), o tarp turinčių, kas juos globoja – 6,4 proc. (48). Tarp nedirbančių respondentų tokių yra 11,5 proc. (72), tarp dirbančių – 2,3 proc. (7). Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingų lyčių, gyvenamosios vietovės, negalios pobūdžio, išsilavinimo ir materialinės padėties respondentų šių paslaugų poreikio atžvilgiu nėra.

13 pav. Pagalbos dienos centruose paslaugų poreikis (N=964)

Tokią pagalbą gauna 80,5 proc. (66) respondentų, kuriems reikia tokios pagalbos. Paklausti, kodėl negauna tokios pagalbos, nors jiems jos reikia, 55,4 proc. (31) respondentas teigė, kad nežinojo, kad tokios paslaugos yra, 30,4 proc. (17) – nežinojo, kur kreiptis, 14,3 proc. (8) – kreipėsi, bet negavo. Taip pat kai kurie respondentai paminėjo, kad jų gyvenamojoje vietovėje (dažniausiai kaimuose) tokių dienų centrų iš viso nėra.

Paprašyti įvertinti paslaugų dienos centruose tinkamumą, daugumą paslaugų respondentai įvertino gerai – apie 70-80 proc. respondentų jų gauna tiek, kiek reikia, taip greitai, kaip reikia ir tokias paslaugas, kokių reikia. Visgi, kelios paslaugos nebuvo taip gerai įvertintos: prausimas,

tvarkymas, maitinimas, palydėjimas į medicinos įstaigas bei pagalba priimant sprendimus. Apie pusė respondentų šių paslaugų gauna ne tiek, kiek reikia.

14 lentelė. Gaunamų pagalbos dienos centruose priemonių kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gauna paslaugas tiek, kiek reikia		Gauna paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gauna tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Prausimas, tvarkymas ir pan.	55 (33)	45 (27)	77,8 (21)	22,2 (6)	71,9 (23)	28,1 (9)
Maitinimas	50,8 (33)	49,2 (32)	59,1 (13)	40,9 (9)	65,5 (19)	34,5 (10)
Darbinio užimtumo organizavimas (pvz.: mezgimas, dailės dirbiniai, patalpų ir aplinkos tvarkymas)	69,7 (53)	30,3 (23)	80 (24)	20 (6)	86,1 (31)	13,9 (5)
Palydėjimas į medicinos įstaigas, vaistų nupirkimas, gydytojo iškvietimas ir pan.	53 (35)	47 (31)	60,7 (17)	39,3 (11)	67,6 (23)	32,4 (11)
Transporto organizavimas pavėžėjimui	69 (49)	31 (22)	77,4 (24)	22,6 (7)	78,4 (29)	21,6 (8)
Dalyvavimas bendruomeniniame gyvenime, šventėse	75,9 (60)	24,1 (19)	84,4 (27)	15,6 (5)	81,6 (31)	18,4 (7)
Pagalba priimant sprendimus	51,8 (29)	48,2 (27)	61,9 (13)	38,1 (8)	57,7 (15)	42,3 (11)
Bendravimas	70 (49)	30 (21)	87,5 (21)	12,5 (3)	81,8 (27)	18,2 (6)

Pagrindinis išreikštas papildomų paslaugų poreikis buvo gauti daugiau pavėžėjimo paslaugų ir pajvairinti užimtumo paslaugas. Kadangi kai kuriose gyvenamose vietovėse nėra dienos centrų, buvo išreikštas pageidavimas tokius centrus įsteigti, kad būtų galima tokias paslaugas gauti.

9. Paslaugos sveikatos priežiūros, reabilitacijos, slaugos srityje

Visiems neįgaliesiems, nepriklausomai nuo jų sociodemografinių charakteristikų yra reikalingos sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir slaugos srities paslaugos (žr. 15 lentelę). Mažiausiai reikia slaugos paslaugų – 73,2 proc. respondentų jomis nesinaudoja, nes nereikia. Taip pat daugiau nei pusei (55, 7 proc.) respondentų nereikia palydėjimo, pavėžėjimo lankantis sveikatos priežiūros ir reabilitacijos įstaigose.

15 lentelė. Konkrečių paslaugų sveikatos priežiūros, reabilitacijos, slaugos srityse poreikis (proc. (N))

	Nesinaudo- ja, nes nereikia	Nesinaudo- ja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Sveikatos profilaktika (tikrinimai, tyrimai, konsultavimas)	8,7 (69)	9,2 (73)	57,1 (456)	25 (199)	100 (797)
Gydymas	6,1 (47)	7,3 (57)	61,7 (480)	24,9 (194)	100 (778)
Reabilitacija	23,5 (185)	22,2 (175)	22,4 (176)	31,9 (251)	100 (787)
Slauga, priežiūra	73,2 (428)	8,5 (50)	10,3 (60)	8 (47)	100 (585)
Palydėjimo, pavėžėjimo pagalba lankantis sveikatos priežiūros ir reabilitacijos įstaigose	55,6 (359)	12,4 (80)	20,8 (134)	11,2 (72)	100 (645)

Iš 15 lentelės matyti, kad beveik ketvirtadalis (22,2 proc.) respondentų norėtų naudotis reabilitacijos paslaugomis, 31,9 proc. nors ir naudojasi, bet norėtų naudotis daugiau. Po ketvirtį respondentų norėtų daugiau naudotis sveikatos profilaktikos bei gydymo paslaugomis. Jei sveikatos profilaktikos ir gydymo reikia visiems respondentams, tai reabilitacijos paslaugų daugiausiai reikia sergantiems vidaus ligomis, turintiems judėjimo, kompleksinę ir intelekto negalią. Šių grupių respondentams šiek tiek labiau nei turintiems regos ir klausos negalią reabilitacijos paslaugų reikia abiem atvejais: ir kai nesinaudoja, ir kai naudojasi, bet norėtų daugiau. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal socio-demografines charakteristikas bei negalios

sunkumą nerasta. Slaugos paslaugų atveju taip pat statistiškai reikšmingų skirtumų tarp respondentų grupių nėra.

Paklausti, kokios priežastys lemia, kad nesikreipia dėl tokių paslaugų gavimo, 48,7 proc. respondentų teigia, kad kreipėsi, tačiau negavo reabilitacijos paslaugų (žr. 16 lentelę). Be to, po ketvirtį respondentų kreipėsi ir dėl visų kitų paslaugų, bet taip pat jų negavo. Verta pabrėžti, kad apie pusę respondentų nesikreipė dėl slaugos ir pavėžėjimo iki medicinos įstaigų paslaugų, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra., dar apie 30 proc. nežino, kur kreiptis dėl tokių paslaugų.

16 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir slaugos srityse priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Sveikatos profilaktika (tikrinimai, tyrimai, konsultavimas)	44,6 (70)	30,6 (48)	24,8 (39)	100 (157)
Gydymas	36,4 (55)	33,8 (51)	29,8 (45)	100 (151)
Reabilitacija	27,1 (73)	24,2 (65)	48,7 (131)	100 (269)
Sauga, priežiūra	48,2 (53)	29,1 (32)	22,7 (25)	100 (110)
Palydėjimo, pavėžėjimo pagalba lankantis sveikatos priežiūros ir reabilitacijos įstaigose	51,4 (73)	25,4 (36)	23,2 (33)	100 (142)

Du trečdaliai (79 proc.) respondentų teigia, kad gauna sveikatos profilaktikos ir gydymo paslaugų tiek, kiek reikia ir kokių reikia, tačiau 45 proc. respondentų teigia, kad ne taip greitai, kaip reikia (žr. 17 lentelę). Daug prastesnė situacija yra su reabilitacijos ir slaugos paslaugų vertinimu: po 60 proc. respondentų teigia, kad jie negauna šių paslaugų, tiek, kiek reikia, po 58 proc. kad negauna tokių, kokių reikia bei 60-70 proc. – ne taip greitai, kaip reikia. Tokiu būdu šių paslaugų pasiekiamumas ir tinkamumas yra vertinamas labiau neigiamai, nei teigiamai.

17 lentelė. Gaunamų sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir slaugos paslaugų kokybiniai aspektai (proc. (N))

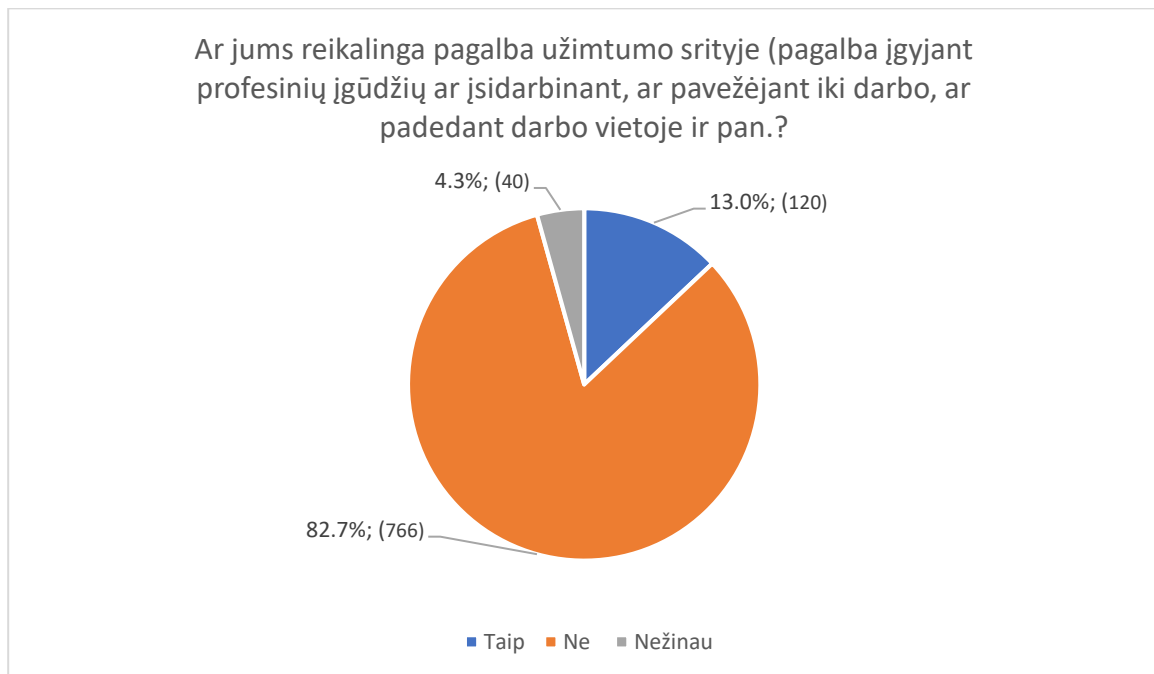
	Gauna paslaugų tiek, kiek reikia		Gauna paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gauna tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Sveikatos profilaktika (tikrinimai, tyrimai, konsultavimas)	78,9 (452)	21,1 (121)	55,1 (134)	44,9 (109)	75,3 (272)	24,7 (89)
Gydymas	79,1 (402)	20,9 (106)	52,6 (123)	47 (110)	74,1 (246)	25,9 (86)
Reabilitacija	40,8 (162)	59,2 (235)	26 (45)	74 (128)	41,6 (112)	58,4 (157)
Slauga, priežiūra	38,7 (67)	61,3 (106)	40 (22)	60 (33)	42,4 (39)	57,6 (53)
Palydėjimo, pavėžėjimo pagalba lankantis sveikatos priežiūros ir reabilitacijos įstaigose	52,3 (124)	47,7 (113)	53,6 (52)	46,4 (45)	60,6 (83)	39,4 (54)

Atviraime klausime, kokių sveikatos priežiūros ir reabilitacijos paslaugų respondentams reikia, buvo įvardinta, kad reikia daugiau, dažnesnių ir ilgesnių kūno fizinio stiprinimo reabilitacijos paslaugų, baseino, vandens procedūrų, masažo, limpodrenažo, akupunktūros, dantų protezavimo, reabilitacijos silpnaregiams ir kurtiesiems. Pabrėžta, kad reabilitacija ir slauga turėtų priklausyti ne nuo neįgalumo lygio, o nuo poreikių. Taip pat paminėta, kad gydytojai atsako išrašyti siuntimus, tad būtų „malonu iš viso gauti reabilitacijos paslaugas“.

Kita dalis susijusi su paslaugų kaina – dalis respondentų norėtų daugiau nemokamų reabilitacijos ir sveikos gyvensenos paslaugų: nemokamų masažų, pavėžėjimo iki medicinos įstaigų. Taip pat paminėta, kad reikia labai ilgai laukti eilėse pas gydytojus Kaune ar Vilniuje.

10. Pagalba užimtumo srityje

Kiek daugiau nei dešimtadaliui (13 proc.) šiame tyrime dalyvavusių respondentų reikia pagalbos užimtumo srityje įgyjant profesinių įgūdžių, įsidarbinant, pavėžėjant iki darbo ar padedant darbo vietoje ir pan. (žr. 14 pav.). Šią grupę sudaro 31,4 proc. (37) respondentai, turintys nustatytą 0-25 proc. darbingumo lygį, 54 proc. (54) – 30-40 proc. darbingumo lygį ir 20,3 proc. (24) – 45-55 darbingumo lygį. Santykinai didžiausias poreikis yra tarp respondentų turinčių 0-25 proc. nustatytą darbingumą, kuriuos dėl negalios sunkumo labai sunku įdarbinti ir teikti kitas užimtumo paslaugas. Taip pat santykinai daugiau šių paslaugų reikia jauno amžiaus iki 29 m. respondentams: iš jaunų respondentų grupės tokių paslaugų reikia 23,6 proc. (42), iš darbingo amžiaus grupės – 15,5 proc. (68)). Statistiškai reikšmingų sąsajų su kitomis sociodemografinėmis charakteristikomis ir negalios rūšimis nėra.

14 pav. Pagalbos užimtumo srityje poreikis (N=926)

Paklausus apie konkrečių pagalbos priemonių užimtumo srityje poreikį, mažiausiai pagalbos reikia nuosavo verslo kūrimo (žr. 18 lentelę). Virš pusės (apie 53-56 proc.) respondentų nesinaudoja, bet jiems reikėtų profesinio konsultavimo, profesinių gebėjimų mokymo, pagalbos įsidarbinant. Kiek mažiau (apie 34-38 proc.) respondentų taip pat norėtų pagalbos pavėžėjant, palydint iki darbo ar mokymų vietos, pagalbos, palaikymo darbo vietoje bei pagalbos techniškai pritaikant darbo vietą.

18 lentelė. Konkrečių paslaugų užimtumo srityje poreikis (proc. (N))

	Nesinaudo- ja, nes nereikia	Nesinaudo- ja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Atsakiusių-jų procentas ir skaičius
Profesinis konsultavimas	29 (38)	53,4 (70)	10,7 (14)	6,9 (9)	100 (131)
Profesinių gebėjimų mokymas	27,4 (32)	53 (62)	11,1 (13)	8,5 (10)	100 (117)
Pagalba įdarbinant	17,6 (24)	56,6 (77)	9,6 (13)	16,2 (22)	100 (136)
Pagalba nuosavo verslo kūrimė	73,5 (83)	16,8 (19)	4,4 (5)	5,3 (6)	100 (113)
Pagalba pavėžėjant, palydint iki darbo ar mokymų vietos	46,2 (54)	37,6 (44)	12 (14)	4,3 (5)	100 (117)
Pagalba, palaikymas darbo vietoje	41,4 (46)	43,2 (48)	10,8 (12)	4,5 (5)	100 (111)
Pagalba techniškai pritaikant darbo vietą	52,6 (60)	34,2 (39)	7,9 (9)	5,3 (6)	100 (114)

Dažniausiai paminima priežastis, kodėl nesikreipė dėl profesinio konsultavimo ir profesinių gebėjimų mokymų yra nežinojimas kur kreiptis (žr. 19 lentelę). Šią priežastį paminėjo 41-49 proc. respondentų. Reikia pabrėžti, kad nemaža dalis respondentų dėl šių paslaugų kreipėsi, bet negavo. Dėl pagalbos nuosavo verslo kūrimė, pavėžėjant iki darbo, profesinio mokymosi vietos, palaikymo darbo vietoje dažniausia minima priežastis, kad respondentai nežino, kad tokios paslaugos yra. Taip pat virš trečdaliu respondentų nežino kur kreiptis dėl šių paslaugų. Apibendrinant galima teigti, kad informacija apie šias paslaugas nepasiekia neįgaliųjų, be to, palyginus su kitomis paslaugomis neįgaliesiems, užimtumo srityje dažniau paslaugos neteikiamos, nors dėl jų buvo kreiptasi.

19 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos užimtumo srityje priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Profesinis konsultavimas	31,6 (24)	43,4 (33)	25 (19)	100 (76)
Profesinių gebėjimų mokymas	23,6 (17)	48,6 (35)	27,8 (20)	100 (72)
Pagalba įdarbinant	25,6 (22)	40,7 (35)	33,7 (29)	100 (86)
Pagalba nuosavo verslo kūrimo	44,4 (16)	33,3 (12)	22,3 (8)	100 (36)
Pagalba pavežėjant, palydint iki darbo ar paruošimo darbui vietoje	46,3 (25)	40,7 (22)	13 (7)	100 (54)
Pagalba, palaikymas darbo vietoje	45 (27)	36,7 (22)	18,3 (11)	100 (60)
Pagalba techniškai pritaikant darbo vietą	34,7 (17)	46,9 (23)	18,4 (9)	100 (49)

Ankstesni pastebėjimai patvirtinti ir respondentų paslaugų užimtumo srityje kokybinių aspektų vertinimo rezultatais – šios paslaugos blogiausiai vertinamos, palyginus su kitomis neįgaliesiems teikiamomis paslaugomis. Visgi, tenka atkreipti dėmesį, kad rezultatai nėra labai patikimi dėl labai mažo atsakiusiųjų į šį klausimą respondentų skaičiaus (žr. 20 lentelę). Du trečdaliai (o kai kurių paslaugų, pvz. pagalbos įsidarbinant, atveju ir virš 90 proc.) respondentų teigia, kad negauna nei tokių paslaugų, kokių reikia, nei tiek, kiek reikia, nei taip greitai, kaip reikia.

20 lentelė. Gaunamų paslaugų užimtumo srityje kokybiniai aspektai (proc. (N))

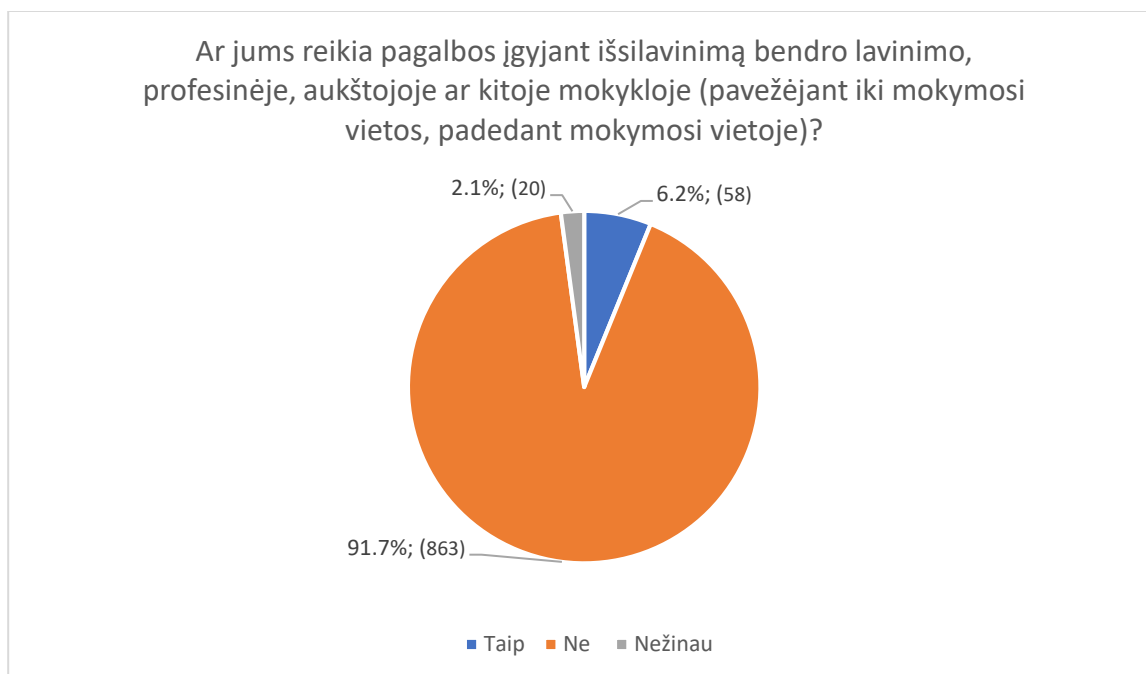
	Gauna paslaugų tiek, kiek reikia		Gauna paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gauna tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Profesinis konsultavimas	34 (16)	66 (31)	23,5 (4)	76,5 (13)	47,8 (11)	52,2 (12)

Profesinių gebėjimų mokymas	24,3 (9)	75,7 (28)	14,3 (2)	85,7 (12)	42,1 (8)	57,9 (11)
Pagalba įdarbinant	24 (12)	76 (38)	5,9 (1)	94,1 (16)	19 (4)	81 (17)
Pagalba nuosavo verslo kūrime	20 (5)	80 (20)	0	0	12,5 (1)	87,5 (7)
Pagalba pavėžėjant, palydint iki darbo ar paruošimo darbui vietas	29,2 (7)	70,8 (17)	33,3 (4)	66,7 (8)	38,5 (5)	61,5 (8)
Pagalba, palaikymas darbo vietoje	37,5 (12)	62,5 (20)	33,3 (4)	66,7 (8)	38,5 (5)	61,5 (8)
Pagalba techniškai pritaikant darbo vietą	22,7 (5)	77,3 (17)	12,5 (1)	87,5 (7)	20 (2)	80 (8)

Paklausus, kokių dar paslaugų užimtumo srityje, respondentams reikėtų, dauguma minėjo tas pačias anksčiau išvardintas paslaugas. Tačiau buvo ir paminėtų asmeninio asistento paslaugos poreikį, gestų kalbos vertėjų paslaugų, o kai kam reikia pagalbos suteikiant naujos darbo vietos įkūrimo paslaugas neįgaliajam, neturinčiam patalpų medžio drožimo verslui. Taip pat buvo išsakytas poreikis vaikų priežiūros paslaugoms išėjus į darbą bei atkreiptas dėmesys, kad nėra užtikrinamos vienodos darbo sąlygos ir atlygis neįgaliesiems ir žmonėms, neturintiems negalios. Teigiama, kad „neišspręstas tolimesnio lavinimo ir ugdymo klausimas – kaip įgyti profesinį pasirėngimą žmogui su intelekto negalia“.

11. Pagalba išsilavinimo srityje

Kadangi šiame tyrime yra tik 7,1 proc. (71) respondentų nuo 18 iki 24 m. amžiaus, tai ir pagalbos įgyjant išsilavinimą bendro lavinimo, profesinėje, aukštojoje ar kitoje mokykloje reikia panašiai daliai respondentų – 6,2 proc. (58) (žr. 15 pav.). Dėl labai mažo atsakiusių respondentų skaičiaus paslaugų išsilavinimo srityje įvertinimo rezultatai nėra patikimi.

15 pav. Pagalbos išsilavinimo srityje poreikis (N=941)

Apie 30 proc. jaunųjų respondentų reiktų pagalbos pritaikant mokymosi priemones, techniškai pritaikant mokymosi vietą prie jų negalios tipo bei pagalbos, palaikymo mokymosi vietoje. (žr. 21 lentelę).

21 lentelė. Konkrečių paslaugų išsilavinimo srityje poreikis (proc. (N))

	Nesinaudoja, nes nereikia	Nesinaudoja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Pagalba pavežėjant iki mokymosi vietos	53,3 (40)	24 (18)	18,7 (14)	4 (3)	100 (75)
Pagalba judėti mokymosi vietoje	68,2 (45)	16,7 (11)	12,1 (8)	3 (2)	100 (66)
Pagalba pritaikant mokymosi priemones prie negalios tipo	29,9 (20)	32,8 (22)	23,9 (16)	13,4 (9)	100 (67)
Pagalba, palaikymas mokymosi vietoje	29,9 (20)	37,3 (25)	23,9 (16)	9 (6)	100 (67)

Pagalba techniškai pritaikant mokymosi vietą prie negalios tipo	51,5 (35)	29,4 (20)	14,7 (10)	4,4 (3)	100 (68)
---	---------------------	---------------------	--------------	------------	-------------

Nesikreipimo dėl paslaugų priežastys, vėlgi, dažniausiai susijusios su nežinojimu, kad tokios egzistuoja ir nežinojimo, kur kreiptis (žr. 22 lentelę). Dėl labai mažo atsakiusiųjų skaičiaus skirtumai tarp atsakymų nėra patikimi. Visgi, tenka atkreipti dėmesį, kad buvo tokių respondentų, kurie kreipėsi dėl šių paslaugų, bet jų negavo.

22 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos išsilavinimo srityje priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Pagalba pavėžėjant iki mokymosi vietos	41,9 (13)	48,4 (15)	9,7 (3)	100 (31)
Pagalba judėti mokymosi vietoje	57,1 (12)	28,6 (6)	14,3 (3)	100 (21)
Pagalba pritaikant mokymosi priemones prie negalios tipo	44,4 (12)	40,7 (11)	14,8 (4)	100 (27)
Pagalba, palaikymas mokymosi vietoje	46,7 (14)	43,3 (13)	10 (3)	100 (30)
Pagalba techniškai pritaikant mokymosi vietą prie negalios tipo	55,6 (15)	22,2 (6)	22,2 (6)	100 (27)

Geriausiai įvertintos pagalbos pavėžėjant iki mokymosi vietos ir pagalbos techniškai pritaikant mokymosi vietą prie negalios tipo paslaugos – 70-89 proc. respondentų mano, kad gauna tokias paslaugas, kokių reikia ir taip greitai, kaip reikia. Prasčiausiai įvertinta pagalba judėti mokymosi vietoje, virš 90 proc. respondentų atsakė, kad negauna šios paslaugos tiek, kiek reikia. Vėlgi, reikia atkreipti dėmesį, kad rezultatai nėra patikimi dėl labai mažo atsakiusiųjų skaičiaus.

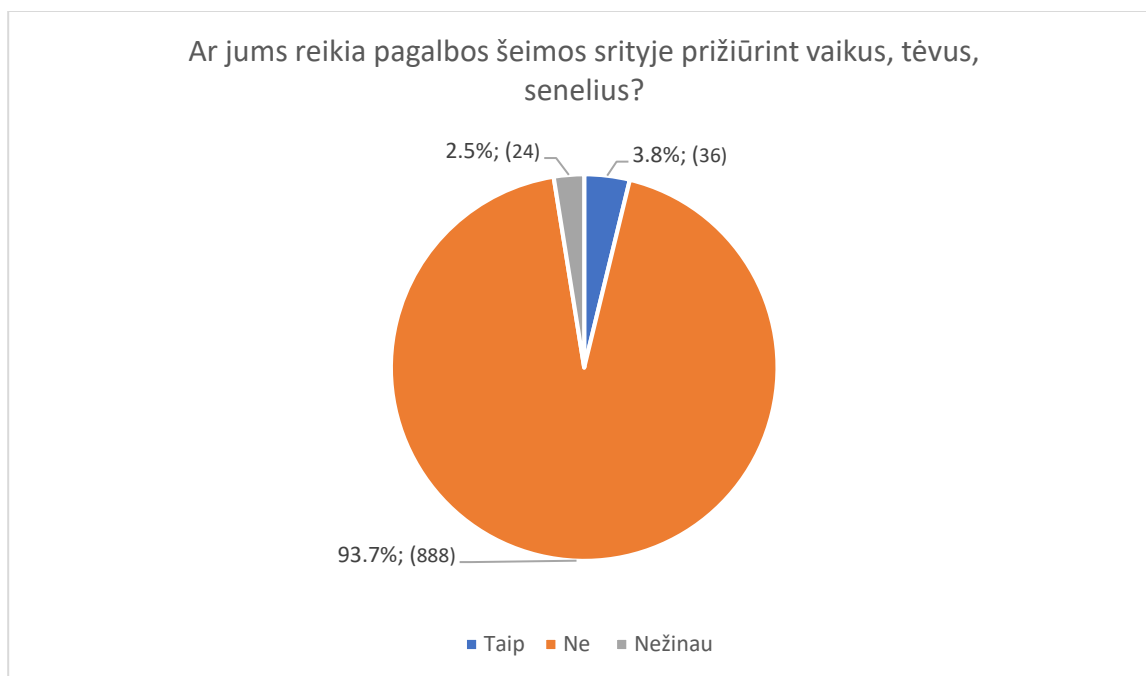
23 lentelė. Gaunamų paslaugų išsilavinimo srityje kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gauna paslaugų tiek, kiek reikia		Gauna paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gauna tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Pagalba pavėžėjant iki mokymosi vietos	30 (6)	70 (14)	88,9 (8)	11,1 (1)	71,4 (5)	28,6 (2)
Pagalba judėti mokymosi vietoje	6,7 (1)	93,3 (14)	57,1 (4)	42,9 (3)	57,1 (4)	42,9 (3)
Pagalba pritaikant mokymosi priemones prie negalios tipo	33,3 (9)	66,7 (18)	57,1 (12)	42,9 (9)	55,6 (10)	44,4 (8)
Pagalba, palaikymas mokymosi vietoje	46,4 (13)	53,6 (15)	57,9 (11)	42,1 (8)	64,7 (11)	35,3 (6)
Pagalba techniškai pritaikant mokymosi vietą prie negalios tipo	15,8 (3)	84,2 (16)	71,4 (5)	28,6 (2)	66,7 (4)	33,3 (2)

Paklausti, kokių paslaugų išsilavinimo srityje dar reiktų, jaunieji respondentai paminėjo asmeninio asistento, mokytojų padėjėjų, gestų kalbos vertėjo paslaugas.

12. Pagalba šeimos srityje

Pagalbos prižiūrint vaikus, tėvus, sutuoktinius, senelius reikia tik 3,8 proc. šio tyrimo respondentų (žr. 17 pav.). Dėl labai mažo atsakiusių respondentų skaičiaus paslaugų šeimos srityje įvertinimo rezultatai nėra patikimi.

17 pav. Pagalbos šeimos srityje poreikis (N=948)

Konkrečių paslaugų šeimos srityje poreikį, tinkamumo ir kokybės vertinimo nėra galimybės ištirti dėl pernelyg mažo atsakiusių skaičiaus (žr. 24 lentelę, 25 lentelę ir 26 lentelę).

24 lentelė. Konkrečių paslaugų šeimos srityje poreikis (proc. (N))

	Nesinaudo-ja, nes nereikia	Nesinaudo-ja, tačiau jų reikia	Naudojai ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Atsakiusių procentas ir skaičius
Pagalba prižiūrint ir auklėjant vaikus	69,2 (27)	12,8 (5)	10,3 (4)	7,7 (3)	100 (39)
Pagalba prižiūrint tėvus, sutuoktinį, senelius	50 (23)	30,4 (14)	8,7 (4)	10,9 (5)	100 (46)

25 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos šeimos srityje priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Pagalba prižiūrint ir auklėjant vaikus	52,9 (9)	23,5 (4)	23,5 (4)	100 (17)
Pagalba prižiūrint tėvus, sutuoktinius, senelius	44 (11)	16 (4)	40 (10)	100 (25)

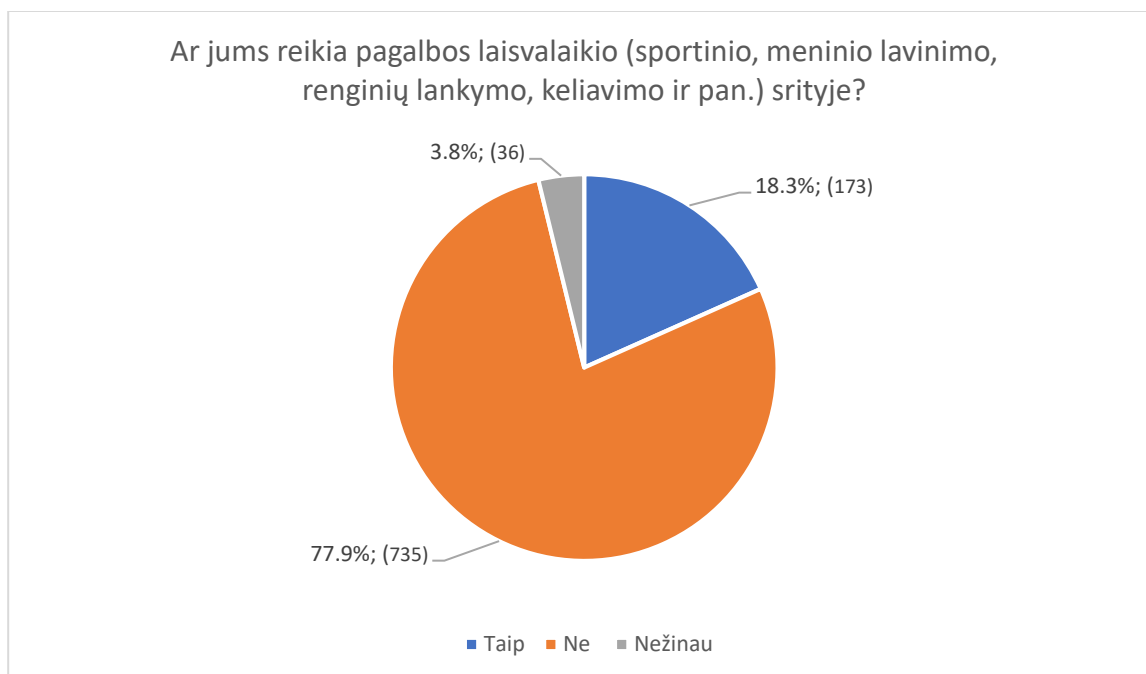
26 lentelė. Gaunamų paslaugų šeimos srityje kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gaunu paslaugų tiek, kiek reikia		Gaunu paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gaunu tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Pagalba prižiūrint ir auklėjant vaikus	37,5 (6)	62,5 (10)	0	0	100 (2)	0
Pagalba prižiūrint tėvus, sutuoktinius, senelius	22,7 (5)	77,3 (17)	0	100 (7)	33,3 (3)	66,7 (6)

Paklausti apie paslaugas, kokių dar respondentams reikia, dažniau paminėtos dvi: daugiau darželių pagal gyvenamą vietą ir vaikų užimtumo po pamokų.

13. Pagalba laisvalaikio srityje

Laisvalaikio (sportinio, meninio lavinimo, renginių lankymo, keliavimo ir pan.) srityje paslaugų reikia 18,3 proc. respondentų (žr. 18 pav.). Tokios pagalbos santykinai daugiau reikia jauniems, 0-25 proc. darbingumą turintiems, nedirbantiems bei vienišiams respondentams. Sąsajų su kitais sociodemografiniais veiksniais nėra.

18 pav. Pagalbos laisvalaikio srityje poreikis (N=944)

Daugiau nei pusė respondentų naudojami užimtumo galimybėmis įvairiuose amatų būreliuose bei klubuose ir jiems to pakanka, kitomis laisvalaikio paslaugomis naudojami apie trečdalis respondentų, dar virš dešimtadalio naudojami ir norėtų daugiau, ypač pavėžėjimo paslaugų lankantis kultūriniuose renginiuose ir keliaujant, lankantis įžymiose vietose (žr. 27 lentelę). Šių dviejų paslaugų taip pat norėtų 30 proc. tų respondentų, kurie jomis nesinaudoja. Nors 32,1 proc. respondentų nesinaudoja fizinio lavinimo paslauga ir jiems to nereikia, visgi, yra 28,2 proc., kurie nesinaudoja, bet norėtų naudotis, dar 15 proc. respondentų, kurie naudojami, bet norėtų daugiau sportuoti.

27 lentelė. Konkrečių paslaugų laisvalaikio srityje poreikis (proc. (N))

	Nesinaudo- ja, nes nereikia	Nesinaudo- ja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Atsakiusių-jų procentas ir skaičius
Užimtumas įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose, kuriuose mokoma gaminti įvairius dirbinius	21,8 (38)	13,8 (24)	51,7 (90)	12,6 (22)	100 (174)
Meninių gebėjimų lavinimas būreliuose, kolektyvuose, klubuose	34,6 (56)	15,4 (25)	36,4 (59)	13,6 (22)	100 (162)

Pavėžėjimas, palydėjimas lankantis renginiuose (koncertuose, teatruose, parodose, sporto varžybose)	17,3 (30)	30,6 (53)	34,1 (59)	17,9 (31)	100 (173)
Pavėžėjimas, palydėjimas keliaujant, lankantis įžymiose vietose	18,5 (30)	32,7 (53)	29,6 (48)	19,1 (31)	100 (162)
Fizinis lavinimas sporto užsiėmimuose	32,1 (50)	28,2 (44)	24,4 (38)	15,4 (24)	100 (156)

Iš tų respondentų, kurie nesikreipė dėl laisvalaikio paslaugų, daugiausiai nesikreipė dėl to, kad nežinojo, kad tokios paslaugos yra: apie 60 proc. dėl to nesikreipė dėl užimtumo amatų būreliuose ir meninių gebėjimų lavinimo būreliuose, apie 40 proc. nesikreipė dėl šios priežasties dėl pavėžėjimo ir fizinio lavinimo užsiėmimų (žr. 28 lentelę). Dėl pavėžėjimo ir fizinio lavinimo apie 50 proc. nesikreipė ir dėl to, kad nežinojo, kur kreiptis, be to, yra virš 10 proc. tokių, kurie dėl šių paslaugų kreipėsi, bet negavo.

28 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos laisvalaikio srityje priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusių procentas ir skaičius
Užimtumas įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose, kuriuose mokoma gaminti įvairius dirbinius	61,9 (26)	33,3 (14)	4,8 (2)	100 (42)
Meninių gebėjimų lavinimas būreliuose, kolektyvuose, klubuose	56,1 (23)	36,6 (15)	7,3 (3)	100 (41)
Pavėžėjimas, palydėjimas lankantis renginiuose (koncertuose, teatruose, parodose, sporto varžybose)	37,9 (22)	48,3 (28)	13,8 (8)	100 (58)
Pavėžėjimas, palydėjimas keliaujant, lankantis įžymiose vietose	41,9 (26)	45,2 (28)	12,9 (8)	100 (62)
Fizinis lavinimas sporto užsiėmimuose	34,6 (18)	53,8 (28)	11,5 (6)	100 (52)

Laisvalaikio paslaugos yra vienos geriausiai įvertintos pagal jų teikimo kokybinius aspektus: beveik visų, išskyrus fizinį lavinimą, respondentai (nuo 62 iki 89 proc.) gauna tiek, kiek reikia, tokių, kokių reikia, ir taip greitai, kaip reikia, ypač užimtumo amatų ir meniniuose būreliuose, klubuose atvejais. Pavėžėjimo paslaugos įvertintos kiek mažiau, bet taip pat gerai, tik pavėžėjimas keliavimo tikslais kiek mažiau įvertintas. Fizinio lavinimo 62,9 proc. respondentų negauna tiek, kiek reikia, virš 45 proc. negauna ir tokių, kokių reikia paslaugų ir taip greitai, kaip reikia.

29 lentelė. Gaunamų paslaugų laisvalaikio srityje kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gaunu paslaugų tiek, kiek reikia		Gaunu paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gaunu tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Užimtumas įvairiuose amatų būreliuose ir klubuose, kuriuose mokoma gaminti įvairius dirbinius	79,6 (86)	20,4 (22)	89,1 (49)	10,9 (6)	82,8 (53)	17,2 (11)
Meninių gebėjimų lavinimas būreliuose, kolektyvuose, klubuose	67 (59)	33 (29)	80,5 (33)	19,5 (8)	79,6 (43)	20,4 (11)
Pavėžėjimas, palydėjimas lankantis renginiuose (koncertuose, teatruose, parodose, sporto varžybose)	62,8 (54)	37,2 (32)	70,5 (31)	29,5 (13)	65,2 (30)	34,8 (16)
Pavėžėjimas, palydėjimas keliaujant, lankantis įžymiose vietose	55,4 (41)	44,6 (33)	60 (24)	40 (16)	57,8 (26)	42,2 (19)
Fizinis lavinimas sporto užsiėmimuose	37,1 (26)	62,9 (44)	54,3 (19)	45,7 (16)	54,1 (20)	45,9 (17)

Paklausti apie papildomas paslaugas laisvalaikio srityje respondentai dažniausiai minėjo: asmeninio asistento palydėti į šokius, meno užsiėmimus, gestų kalbos vertėjo paslaugas, kino vakarų, sportuoti su specialia sportine įranga ir neįgaliaisiais. Taip pat buvo pageidaujama daugiau nemokamų užsiėmimų, renginių, pažintinių kelionių.

14. Visos kitos paslaugos

Siekiant išsiaiškinti respondentų poreikį anksčiau neišvardintoms, tačiau teikiamomis paslaugoms, buvo klausama apie mokymą sveikai gyventi, judėti aplinkoje, pažinti ligą, pavėžėjimą balsuojant ar kandidatuojant rinkimuose, informacijos teikimą turintiems klausos ir regos negalią (žr. 30 lentelę). Pavėžėjimo balsuojant ar kandidatuojant rinkimuose ir informacijos teikimo turintiems regos ir klausos negalią reikia mažiausiai respondentų, labiau reikia mokymosi sveikai gyventi ir pažinti ligą ar negalią, emocines problemas: apie ketvirtadalį respondentų šiomis paslaugomis nesinaudoja, bet jiems jų reikia, dar arti dešimtadalio respondentų jomis naudojasi, bet jiems jų reikėtų daugiau.

30 lentelė. Kitų teikiamų paslaugų poreikis (proc. (N))

	Nesinaudoja, nes nereikia	Nesinaudoja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Atsakiusių jų procentas ir skaičius
Mokymas sveikai gyventi	45,6 (383)	21,1 (177)	24,6 (206)	8,7 (73)	100 (839)
Mokymas judėti aplinkoje bei naudotis techninės pagalbos priemonėmis	72,7 (508)	11,2 (78)	12,4 (87)	3,7 (26)	100 (699)
Mokymas pažinti ir valdyti ligą ar negalią, emocines problemas	38,7 (316)	25,7 (210)	25,7 (210)	9,9 (81)	100 (817)
Informacijos teikimas asmenims, turintiems klausos ir regėjimo negalią, prieinama forma ir technologijomis	77,9 (531)	8,4 (57)	8,2 (56)	5,6 (38)	100 (682)
Pavėžėjimas, palydėjimas balsuojant rinkimuose, pagalba balsuoti namuose, dienos centre ir pan.	72 (498)	10,7 (74)	13 (90)	4,3 (30)	100 (692)
Pavėžėjimas, palydėjimas kandidatuojant rinkimuose	84,1 (546)	6,6 (43)	5,7 (37)	3,5 (23)	100 (649)

Taip pat buvo prašoma nurodyti priežastis, kurios lėmė tai, kad nesikreipė dėl reikiamų šios grupės paslaugų. (žr. 31 lentelę). Dažniausiai (virš 50 proc.) respondentai nesikreipė dėl to, kad nežinojo, jog tokios paslaugos yra arba nežinojo, kur kreiptis (apie 40 proc.). Visgi, apie dešimtadalį respondentų (7,4-10 proc.) kreipėsi dėl pavežėjimo, informacijos turintiems klausos ar regos negalią bei mokymo pažinti ligą, tačiau tokių paslaugų negavo.

31 lentelė. Nesikreipimo dėl reikalingos pagalbos kitų paslaugų srityje priežastys (proc. (N))

	Nesikreipė, nes nežinojo, kad tokios paslaugos yra	Nesikreipė, nes nežinojo, kur kreiptis	Kreipėsi, bet negavo	Atsakiusių procentas ir skaičius
Mokymas sveikai gyventi	54,7 (135)	42,1 (104)	3,2 (8)	100 (247)
Mokymas judėti aplinkoje bei naudotis techninės pagalbos priemonėmis	60 (84)	35 (49)	5 (7)	100 (140)
Mokymas pažinti ir valdyti ligą ar negalią, emocines problemas	49,2 (126)	43,4 (111)	7,4 (19)	100 (256)
Informacijos teikimas asmenims, turintiems klausos ir regėjimo negalią, prieinama forma ir technologijomis	53,1 (69)	36,9 (48)	10 (13)	100 (130)
Pavežėjimas, palydėjimas balsuojant rinkimuose, pagalba balsuoti namuose, dienos centre ir pan.	54,5 (84)	37,7 (58)	7,8 (12)	100 (154)
Pavežėjimas, palydėjimas kandidatuojant rinkimuose	56,2 (73)	34,6 (45)	9,2 (12)	100 (130)

Taip pat buvo prašoma įvertinti, ar šių paslaugų respondentai gauna pakankamai, laiku ir tokių, kokių reikia (žr. 32 lentelę). Geriausiai įvertintos mokymo sveikai gyventi ir pažinti ligą ar negalią paslaugos: nuo 56 iki 74 proc. respondentų teigia, kad gauna tokias, kokių reikia ir taip greitai, kaip reikia, tačiau tik pusė respondentų teigia, kad gauna tiek, kiek reikia. Neblogai įvertintos ir mokymo judėti aplinkoje bei informacijos teikimo regos ir klausos negalią turintiems neįgaliesiems paslaugos: apie 60 proc. teigia, kad gauna tokias paslaugas, kokių reikia, ir taip greitai, kaip reikia, tačiau blogiau vertina šių paslaugų kiekį – apie 60 proc. teigia, kad negauna tiek, kiek reikia. Kiek kitaip buvo įvertintos pavežėjimo balsuojant ar kandidatuojant rinkimuose paslaugos – jų du trečdaliai (65 – 72 proc.) respondentų negauna kokių reikia ir taip greitai, kaip reikia.

32 lentelė. Gaunamų kitų paslaugų kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gaunu paslaugų tiek, kiek reikia		Gaunu paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gaunu tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Mokymas sveikai gyventi	54,9 (139)	45,1 (114)	67,9 (57)	32,1 (27)	74,1 (103)	25,9 (36)
Mokymas judėti aplinkoje bei naudotis techninės pagalbos priemonėmis	43,4 (69)	56,6 (90)	55,9 (38)	44,1 (30)	60,5 (49)	39,5 (32)
Mokymas pažinti ir valdyti ligą ar negalią, emocines problemas	50,8 (126)	49,2 (122)	64,8 (68)	35,2 (37)	71,3 (107)	28,7 (43)
Informacijos teikimas asmenims, turintiems klausos ir regėjimo negalią, prieinama forma ir technologijomis	40,4 (59)	59,6 (87)	51,7 (30)	48,3 (28)	57,3 (43)	42,7 (32)
Pavežėjimas, palydėjimas balsuojant rinkimuose, pagalba balsuoti namuose, dienos centre ir pan.	60,3 (41)	39,7 (27)	27,7 (33)	72,3 (86)	34,8 (16)	65,2 (30)
Pavežėjimas, palydėjimas kandidatuojuant rinkimuose	27,7 (33)	72,3 (86)	34,8 (16)	65,2 (30)	44,1 (26)	55,9 (33)

Paprašyti įvardinti, kokių dar paslaugų jiems reikėtų, respondentai nurodė: įvairių įdomių paskaitų, savišvietos lavinimo. Visgi, dalis respondentų yra gana kritiški įvairių mokymų atžvilgiu ir norėtų „mažiau niekinio paistalo apie įvairius mokymus“, „daugiau paslaugų, susijusių su konkrečia veikla, o ne popieriais“, „daugiau tikros veiklos, o ne popierizmo“.

15. Specialistų paslaugų poreikis

Papildomai respondentų buvo klausama apie įvairių specialistų (psichologų, kineziterapeutų, gestų kalbos konsultanto ar vertėjo ir kt.) paslaugas. 29,6 proc. respondentų atsakė, kad jiems reikia įvairių specialistų pagalbos (žr. 19 pav.).

19 pav. Įvairių specialistų paslaugų poreikis (N=922)

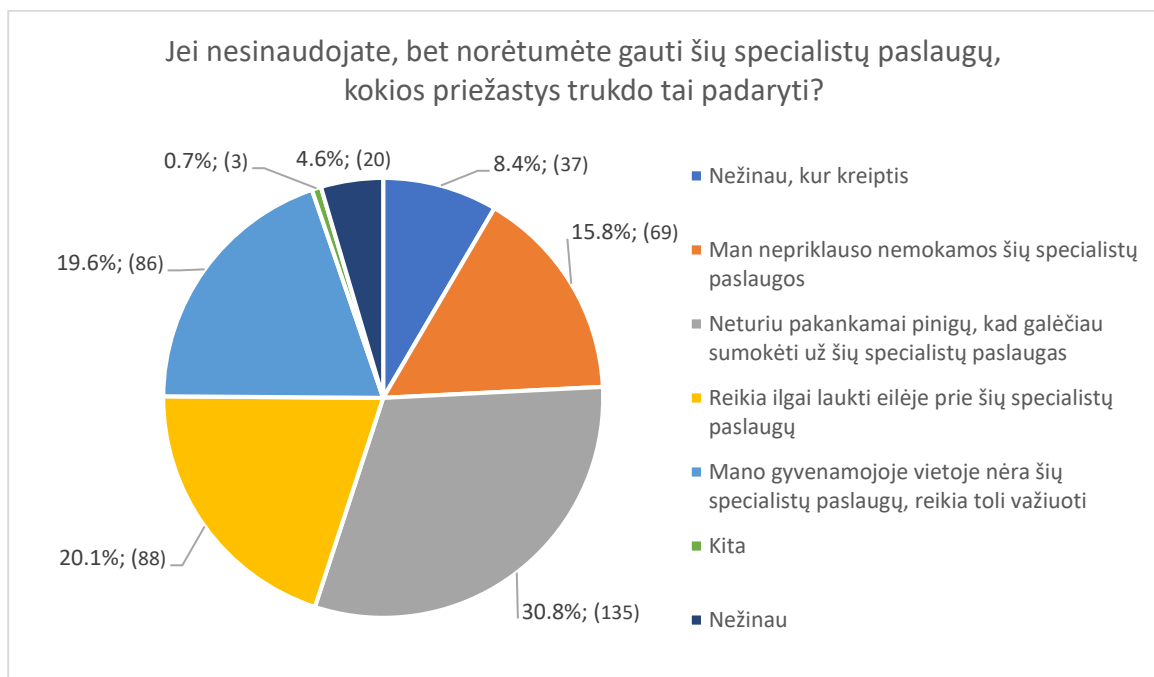
Paklausti, kokių specialistų paslaugomis jie naudojami ir kokių dar reiktų, dažniausiai respondentai paminimi psichologų, kineziterapeutų, ergoterapeutų paslaugas, jų reikia ir tiems, kurie dar nesinaudoja, ir tiems, kurie jau naudojami šių specialistų paslaugomis (žr. 33 lentelę). Kai kurių specialistų – tokių kaip geriatrų, ergoterapeutų ar taikomosios fizinės veiklos – paslaugomis respondentai nesinaudoja, tačiau kartu didesnis procentas pažymi, kad nežino ar naudoja, ar ne. Tai atskleidžia, kad galbūt nėra pakankamai informacijos apie šių specialistų paslaugas. Iš kitos pusės, gali būti, kad ne visose gyvenamosiose vietovėse tokios paslaugos yra prieinamos, nes 10-15 proc. respondentų, visgi, jomis naudojami ir taip pat norėtų daugiau naudotis.

33 lentelė. Konkrečių specialistų pagalbos poreikis (proc. (N))

	Nesinaudoja, nes nereikia	Nesinaudoja, tačiau jų reikia	Naudojasi ir pakanka	Naudojasi, tačiau norėtų gauti daugiau	Nežino	Atsakiusiųjų procentas ir skaičius
Senyvo amžiaus žmonių gydytojų (geriatrų)	65,5 (133)	10,8 (22)	7,9 (16)	6,9 (14)	8,9 (18)	100 (203)
Psichologų	20,6	40,1	17	16,2	6,1	100

	(57)	(111)	(47)	(45)	(17)	(277)
Kineziterapeutų	18,8 (55)	31,8 (93)	19,2 (56)	27,7 (81)	2,4 (7)	100 (292)
Ergoterapeutų, padedančių po traumos ar ligos sugrįžti į pilnavertį gyvenimą	36,9 (80)	23 (50)	14,7 (32)	18 (39)	7,4 (16)	100 (217)
Taikomosios fizinės veiklos (TFV) specialistų	41,5 (83)	22 (44)	12 (24)	9,5 (19)	15 (30)	100 (200)
Gestų kalbos vertėjų	82,3 (135)	3,7 (6)	3 (5)	5,5 (9)	5,5 (9)	100 (164)

Siekiant išsiaiškinti priežastis, kurios trukdo gauti anksčiau išvardintų specialistų paslaugas, daugiausiai – 31 proc. respondentų pamini finansinius sunkumus, trukdančius sumokėti už šių specialistų paslaugas, dar 16 proc. teigia, kad nesikreipia, nes šios paslaugos nepriklauso nemokamai (žr. 20 pav.).

20 pav. Priežastys, trukdančios gauti įvairių specialistų paslaugas (N=438)

Iš 20 pav. matyti, kad po 20 proc. respondentų teigia, kad reikia ilgai laukti eilėse ar kad jų gyvenamojoje vietovėje šių specialistų paslaugų nėra. Tokiu būdu šių specialistų paslaugos yra sunkiai prieinamos neįgaliesiems. Tokią situaciją patvirtina ir respondentų atsakymai apie šių specialistų paslaugų teikimo kokybinius aspektus (žr. 34 lentelę). Visų pirma, apie du trečdalius (63-70 proc.) respondentų pažymi, kad visų išvardintų specialistų paslaugų jie gauna ne tiek, kiek reikia. Apie gestų kalbos vertėjų paslaugas daugiau nei pusė respondentų mano, kad jų gauna ne taip greitai, kaip reikia, ir ne tokias, kokių reikia. Apie kitų specialistų paslaugas atsiliepia nevienareikšmiškai – nors nuo 53 iki 64 proc. teigia, kad gauna tokias paslaugas, kokių reikia, visgi psichologų ir kineziterapeutų paslaugų negauna taip greitai, kaip reikia.

34 lentelė. Įvairių specialistų teikiamų paslaugų teikimo kokybiniai aspektai (proc. (N))

	Gaunu paslaugų tiek, kiek reikia		Gaunu paslaugas taip greitai, kaip reikia		Gaunu tokias paslaugas, kokių reikia	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Senyvo amžiaus žmonių gydytojų (geriatrų)	36,2 (21)	63,8 (37)	73,3 (11)	26,7 (4)	63,6 (14)	36,4 (8)
Psichologų	37,2 (45)	62,8 (76)	35 (21)	65 (39)	53,4 (39)	46,6 (34)
Kineziterapeutų	36,7 (51)	63,3 (88)	44,3 (27)	55,7 (34)	54,8 (46)	45,2 (38)
Ergoterapeutų, padedančių po traumos ar ligos sugrįžti į pilnavertį gyvenimą	34,9 (30)	65,1 (56)	50 (19)	50 (19)	64,4 (29)	35,6 (16)
Taikomosios fizinės veiklos (TFV) specialistų	36,8 (25)	63,2 (43)	58,3 (14)	41,7 (10)	64,5 (20)	35,5 (11)
Gestų kalbos vertėjų	29,8 (14)	70,2 (33)	27,8 (5)	72,2 (13)	44 (11)	56 (14)

Papildomai respondentai įvardijo psichiatrų, dietologų, kardiologų, odontologų, protezuotojų, reabilitologų, sporto instruktorių ir plaukimo trenerių paslaugų poreikį.

16. Diskriminacija pagal lytį paslaugų srityse

Šioje apklausoje taip buvo siekiama išsiaiškinti, ar respondentai jaučia diskriminaciją pagal lytį gaunant paslaugas neįgaliesiems. Jų buvo klausiama, ar sąlygos (paslaugos) žemiau išvardintose srityse yra vienodai palankios vyrams ir moterims (žr. 35 lentelę).

35 lentelė. Ar sąlygos (paslaugos) žemiau išvardintose srityse yra vienodai palankios vyrams ir moterims? (proc. (N))

	Vyrams	Moterims	Vyrams ir moterims vienodai	Nei vienai iš lyčių	Nežinau	Atsakiusių procentas ir skaičius
Sąlygos mokytis ir įgyti profesiją labiau palankios	7,7 (67)	5,2 (45)	57,5 (501)	6,2 (54)	23,4 (204)	100 (871)
Sąlygos surasti darbą ir dirbti labiau palankios	26,2 (230)	5,5 (48)	35,9 (316)	9,4 (83)	23 (202)	100 (879)
Socialinių paslaugų pasiūla labiau palanki	3,3 (29)	9,3 (81)	56 (486)	6,9 (60)	24,4 (212)	100 (868)
Sąlygos gauti techninės pagalbos priemonių labiau palankios	3,9 (34)	3,2 (28)	59,8 (518)	4,8 (42)	28,2 (244)	100 (866)
Sąlygos gauti būsto pritaikymo paslaugas labiau palankios	2,6 (22)	3,3 (28)	58,3 (500)	6,9 (59)	29 (249)	100 (858)
Sveikatos paslaugų pasiūla labiau palanki	2,2 (19)	6 (52)	62,8 (547)	6,7 (58)	22,4 (195)	100 (871)
Sąlygos jaustis saugiam/-ai labiau palankios	15,6 (135)	5,5 (48)	43,5 (377)	9,4 (81)	26 (225)	100 (866)
Vaikų, tėvų ar senelių priežiūros paslaugų pasiūla labiau palanki	2,6 (22)	9,8 (84)	45,5 (388)	8 (68)	34,1 (291)	100 (853)
Sąlygos dalyvauti politinėje veikloje labiau palankios	25,5 (216)	2,7 (23)	37,9 (325)	6,9 (59)	27,3 (234)	100 (857)
Sąlygos dalyvauti pilietinėje veikloje labiau palankios	18,2 (157)	3,9 (34)	43,4 (374)	6,3 (54)	28,2 (243)	100 (862)

Sąlygos dalyvauti sporto veikloje labiau palankios	13,3 (114)	4 (34)	56,5 (486)	5,1 (44)	21,2 (182)	100 (860)
Sąlygos dalyvauti kultūros veikloje labiau palankios	2,5 (22)	10,5 (91)	61 (530)	4,3 (37)	21,7 (189)	100 (869)

Iš 35 lentelės matyti, kad apie pusę ir daugiau respondentų mano kad visose išvardintose srityse, išskyrus galimybes surasti darbą ir dirbti bei dalyvauti politinėje veikloje, yra palankios vienodai tiek vyrams, tiek moterims. Apie ketvirtį (25,5 proc.) respondentų mano, kad galimybės susirasti darbą ir dalyvauti politinėje veikloje yra labiau palankios vyrams. Dar dalis respondentų mano, kad dalyvavimas pilietinėje veikloje (18 proc.), sąlygos jaustis saugiam (15,6 proc.) ir sąlygos dalyvauti sporto veikloje (13,3 proc.) taip pat yra palankesnės vyrams. Kita vertus, apie dešimtadalį respondentų mano, kad socialinių paslaugų pasiūla, vaikų, tėvų, senelių priežiūros paslaugų pasiūla bei sąlygos dalyvauti kultūros veikloje labiau palankios moterims. Tokios pažiūros iš dalies atliepia tradicinį vyrų ir moterų vaidmenų šeimoje ir visuomenėje pasiskirstymą patriarchalinėse visuomenėse, kai vyrams priskiriama viešoji erdvė, politika, sportas, moterims – privati erdvė, vaikų ir kitų artimųjų priežiūra ir kultūrinė veikla. Visgi, tenka atkreipti dėmesį, kad apie ketvirtį respondentų nežinojo kaip atsakyti į šį klausimą.

17. Išvados ir rekomendacijos

Bendrosios išvados

1. Šiuolaikinės pagalbos neįgaliesiems tikslas – kiek įmanoma labiau įgalinti neįgaliuosius, sudaryti jiems galimybes tapti savarankiškesniems, galėti pasirūpinti savimi ir savo gyvenimu. Tyrimas atskleidė, kad daugiau nei 40 proc. respondentų gali visiškai pasirūpinti savimi, panaši dalis (43,1 proc.) – iš dalies gali, virš 10 proc. – visiškai negali. Galima daryti prielaidą, kad tinkamos, laiku ir kokybiškai suteiktos paslaugos turėtų padėti siekti šio tikslo. Visgi, tyrime panaudotas apklausos metodas neleidžia giliau ištirti, ar tokios paslaugos, kokios šiuo metu yra teikiamos, iš tiesų padidina neįgaliųjų savarankiškumą.

Rekomendacija (1): Esant galimybėms atlikti kokybinį (pvz., taikant giluminių interviu metodą) neįgaliųjų ir jiems teikiančių paslaugas įstaigų ir organizacijų atstovų tyrimą, siekiant nustatyti esamų paslaugų indėlį į neįgaliųjų savarankiškumo skatinimą bei nustatyti inovatyvias paslaugų formas, labiau prisidedančias prie savarankiškumo didinimo.

2. Dar vienas neįgaliųjų savarankiškumo stiprinimo bei paslaugų efektyvumo aspektų – jų įtraukimas į sprendimų apie jiems reikiamas paslaugas priėmimą. Tyrimas atskleidė, kad arti pusės respondentų teigia, kad dėl daugelio paslaugų jie negali daryti įtakos, kokių paslaugų ir kokia apimtimi jiems jų reikia. Išimtį sudaro tik paslaugos būsto pritaikymo, šeimos ir laisvalaikio srityse, kuriose vidutiniškai trečdalis respondentų bent iš dalies gali paveikti sprendimą dėl jiems reikalingų paslaugų. Tai atskleidžia, kad Lietuvoje neįgalieji yra mažai įtraukiami į sprendimų apie jiems reikiamas paslaugas priėmimą, nepakankamai atsižvelgiama

į jų nuomonę, už juos yra nusprendžiama kokių, kiek ir kada jiems paslaugų reikia. Toks požiūris ir praktika savo ruožtu mažina neįgaliųjų savarankiškumo didinimo galimybes.

Rekomendacija (2): Įtraukti neįgaliuosius į sprendimų apie jiems reikiamas paslaugas priėmimą kartu aptariant teikiamų paslaugų pasiūlą, galimybes jas teikti, paslaugų teikimo dažnumą bei apimtį.

3. Mažiausiai savimi pasirūpinti galintys bei didžiausią paslaugų poreikį turintys yra neįgalieji, turintys kompleksinę, judėjimo, intelekto ir psichinę negalias, turintys 0-25 nustatytą darbingumo lygį ar didelius specialiuosius poreikius. Taip pat sunkiau pasirūpinti savimi tiems respondentas, kurie gyvena vieni ir nedirba. Šie išvardinti veiksniai vieni su kitais yra tarpiai susiję ir dažnai kartu su žemu išsilavinimu sudaro vientisą lemiančių veiksnių kompleksą – jei tam tikrų paslaugų poreikis yra statistiškai reikšmingai susijęs su vienu iš jų, tai yra susijęs ir su likusiais šio komplekso veiksniais.
4. Tyrimas atskleidė, kad paslaugų neįgaliesiems poreikio atžvilgiu galima išskirti tris skirtingas neįgaliųjų grupes: viena apima mažo judrumo neįgaliuosius su judėjimo, kompleksine, intelekto negaliomis, kurie yra santykinai jaunesni, nepajėgūs dirbti ir pasirūpinti savimi (apie 10 proc. visų neįgaliųjų); antra apima tuos neįgaliuosius, kurie tik iš dalies gali savim pasirūpinti ir jiems reikalinga dalinė pagalba; trečia apima neįgaliuosius, dažniausiai sergančius vidaus ligomis, dirbančius ir galinčius savimi pasirūpinti (ne mažiau nei 40 proc. visų neįgaliųjų). Paslaugos praktiškai visose srityse (išskyrus paslaugas sveikatos priežiūros ir reabilitacijos srityse) daugiausiai reikalingos pirmajai ir iš dalies antrajai grupei, trečioji grupė dažniausiai jomis nesinaudoja.

Rekomendacija (3): Paslaugas neįgaliesiems labiau orientuoti į pirmosios neįgaliųjų grupės poreikius: medicininės ir techninės pagalbos priemonių suteikimą, būsto pritaikymą, paslaugas namuose ir dienos centruose, užtikrinti pavėžėjimo paslaugas užimtumo, išsilavinimo, sveikatos, laisvalaikio srityse bei stiprinti asmeninių asistentų paslaugų prieinamumą.

Rekomendacija (4): Tiriant paslaugų neįgaliesiems poreikį svarbu išskirti iš fizinės negalios turinčiųjų tikslinės grupės judėjimo negalią turinčius ir vidaus ligomis sergančius neįgaliuosius, nes jų poreikiai paslaugoms bei požiūriai į neįgaliųjų problemas labai skiriasi.

5. Sunkiausiai galintiems pasirūpinti savimi neįgaliesiems daugiau reikia individualios pagalbos namuose ir dienos centruose, reabilitacijos, slaugos ir specialistų (kineziterapeutų, ergoterapeutų ar taikomosios fizinės veiklos specialistų) paslaugų. Tačiau kai kuriose, ypač kaimo, vietovėse nėra dienos centrų ir galimybių gauti reabilitacijos bei specialistų paslaugų. Tai labai sumažina galimybes tapti labiau savarankiškiems.

Rekomendacija (5): Sudaryti vienodas sąlygas visiems sunkiausiai galintiems savimi pasirūpinti neįgaliesiems gauti jiems reikalingas paslaugas, nepriklausomai nuo vietovės, kurioje jie gyvena.

6. Siekiant ištirti paslaugų neįgaliesiems poreikį labai svarbu išanalizuoti informacijos apie paslaugas prieinamumą. Tyrimas atskleidė, kad beveik pusei respondentų tokios informacijos pakanka, tačiau daugiau nei penktadaliui tokios informacijos nepakanka. Be to, dažniausiai paminima priežastis, kodėl nesikreipė dėl jiems reikalingų paslaugų yra nežinojimas, kad tokios egzistuoja bei nežinojimas kur kreiptis. Ypač nepakanka informacijos mažiausiai išsilavinusiems, neturintiems darbo ir labai skurstantiems neįgaliesiems, gyvenantiems kaimo vietovėse.

Rekomendacija (6): Siekti, kad informacija apie paslaugas neįgaliesiems būtų kuo plačiau viešinama, pateikiant informaciją kiekvienam namų ūkiui.

7. Tyrimas atskleidė, kad svarbiausi informacijos apie paslaugas neįgaliesiems šaltiniai yra neįgaliųjų bendrijos ir žiniasklaida. Paslaugas teikiančios įstaigos, kaip informacijos šaltinis, lieka trečioje vietoje. Prasčiausiai kaip informacijos apie paslaugas šaltinis įvertintos savivaldybės. Tai rodo, kad savivaldybės institucijos nepakankamai gerai skleidžia informaciją apie paslaugas neįgaliesiems. Šią informacijos trūkumą kompensuoja artimieji, kaimynai, draugai, pažįstami, medicinos darbuotojai ir panašiai.

Rekomendacija (7): Sustiprinti savivaldybių ir paslaugas neįgaliesiems teikiančių įstaigų informavimo apie paslaugas neįgaliesiems funkcijas.

Rekomendacija (8): Tose savivaldybėse, kuriose nėra neįgaliųjų organizacijų, skatinti jų kūrimąsi, nes tyrimas atskleidė, kad jos yra stipriausias neįgaliuosius telkiantis ir informaciją skleidžiantis veiksnys.

Rekomendacija (9): Stipriau išnaudoti žiniasklaidos (laikraščiai, radijas, televizija) kaip informacijos apie paslaugas neįgaliesiems teikimo kanalą. Didinti informacijos apie paslaugas prieinamumą internetu, kuris turi didelį potencialą jaunų ir darbingo amžiaus neįgaliųjų, gyvenančių didesniuose miestuose, atveju.

Išvados dėl aprūpinimo medicininės ir techninės pagalbos priemonėmis

8. Tyrimo rezultatai parodė, kad techninės pagalbos priemonėmis reikia ketvirčiui apklaustųjų. Respondentų, kuriems reikia šių paslaugų, grupę sudaro 37 proc. su judėjimo, 29 proc. kompleksine negalia, 14 proc. klausos, 10 proc. vidaus ligas, 7 proc. regos ir 3 proc. intelekto ir psichikos negalias. Santykinai daugiau tokių respondentų, kuriems reikia šių priemonių, yra tarp tų, kuriems nustatytas 0-25 proc. darbingumas, 30-40 proc. darbingumas bei dideli specialieji poreikiai. Respondentai gana neigiamai vertina visų gaunamų priemonių prieinamumą ir tinkamumą: daugiau nei pusė respondentų mano, kad negauna priemonių tiek, kiek reikia, ypač pagalbinių priemonių namų ruošos darbams, pagalbinių valgymo ir gėrimo priemonių. Daugiau nei pusė respondentų mano, kad negauna priemonių taip greitai, kaip reikia, ypač korekcijos priemonių ir protezų. Kai kurių techninės pagalbos priemonių respondentai negauna tokių, kokių reikia, ypač korekcijos priemonių ir protezų, pagalbinių priemonių namų ruošos darbams, pagalbinių valgymo ir gėrimo priemonių.

Rekomendacija (10): Pagerinti techninės pagalbos priemonių prieinamumą, tinkamumą ir savalaikį aprūpinimą. Didinant prieinamumą, svarbu peržiūrėti kompensavimo tvarką ir padidinti kompensacijas asmeninėms judėjimo priemonėms, ypač elektriniams vežimėliams. Turimą techniką dažniau atnaujinti ar dažniau keisti (pvz. ortopedinius batus).

9. Taip pat yra problemų dėl techninės pagalbos priemonių kokybės – reikėtų modernesnių, tobulesnių ir kokybiškesnių priemonių.

Rekomendacija (11): Sudaryti neįgaliesiems, kuriems reikia techninės pagalbos priemonių, pasirinkimo galimybę, kad galėtų rinktis iš pigesnių ir ne tokių modernių priemonių bei iš brangesnių, bet kokybiškesnių ir tobulesnių priemonių.

10. 15 proc. apklaustų neįgaliųjų reikia pagalbinių priemonių žmogui gydyti (pvz. inhaliatorių, respiratorių, kompresinių darbužių, dializės prietaisų, infuzinių pompų, raumenų stimuliatorių, žaizdų priežiūros priemonių). Šių pagalbinių priemonių respondentai negauna tokių, kokių jiems reikia. Taip pat 23 proc. respondentų reikia kasdienės priežiūros ir savisaugos priemonių (sauskelnių, patiesalų ir kt.), kurių negauna tiek, kiek reikia.

Rekomendacija (12): Pagerinti medicininės pagalbos priemonių prieinamumą ir tinkamumą. Siekti individualizuoti medicininių pagalbos priemonių paskyrimą ir teikimą.

Išvados dėl būsto pritaikymo paslaugų

11. Iš apklaustų respondentų tik dešimtadaliui yra būtinos buto ar namo pritaikymo paslaugos – praplatinti įėjimą ir duris, įrengti keltuvą, pritaikyti sanitarinius mazgus. Iš jų tik pusė respondentų yra gavę būsto pritaikymo paslaugas iš savivaldybės, tad pusės respondentų šių paslaugų poreikis lieka nepatenkintas. Dauguma respondentų atsakė, kad būstas pritaikytas taip, kaip reikia ir tiek, kiek reikia, tačiau prasčiau įvertintas savalaikis pritaikymas.

Rekomendacija (13): Pagerinti būsto pritaikymo neįgaliesiems paslaugų teikimo rodiklius. Daugiau dėmesio skirti savalaikiam šių paslaugų teikimui.

Išvados dėl individualios pagalbos ir paslaugų namuose

12. Beveik penktadaliui respondentų reikia pagalbos namuose kasdieninėje veikloje paslaugų. Iki trečdaliai šių respondentų naudojami tokiomis paslaugomis ir jiems jų pakanka. Be to, šių paslaugų teikimas įvertintas gana gerai, dauguma respondentų gauna jas taip greitai, kaip reikia bei gauna tokias paslaugas, kokių reikia. Visgi, arti trečdaliai respondentų nesinaudoja tokiomis paslaugomis, tačiau jų jiems reikėtų – ypač namų tvarkymo, aprūpinimo maisto produktais ir maisto gaminimo, pinigų tvarkymo, bendravimo ir pagalbos priimančiam kasdieninio gyvenimo sprendimus. Taip pat reikėtų ir kitų, neišvardintų klausimyne paslaugų: asmeninio asistento, atnešti malkas, sugrėbti lapus, nupjauti žolę, suskaldyti malkas, išgenėti sodą, nukasti sniegą ir pan.

Rekomendacija (14): Pagerinti aprūpinimą individualios pagalbos namuose paslaugomis bei praplėsti paslaugų namuose spektrą. Sudaryti galimybes teikti trumpalaikės pagalbos (ar „laikino atokvėpio“) paslaugas tais atvejais, kai globojantiems asmenims reikia kur nors išvykti.

13. Maždaug penktadalis respondentų teigia, kad nesinaudoja individualios pagalbos namuose paslaugomis ar atsisakė jomis naudotis, nes jiems teikiamos paslaugos yra per brangios.

Rekomendacija (15): Sudaryti sąlygas naudotis individualios pagalbos namuose paslaugomis ir skurdžiai gyvenantiems neįgaliesiems.

Išvados dėl paslaugų dienos centruose

14. Apie dešimtadaliui šiame tyrime dalyvavusių respondentų, nepriklausomai nuo negalios rūšies, ypač vienišiams ir turintiems sunkias negalios formas, reikia pagalbos dienos centre. Tokią pagalbą gauna apie 80 proc. respondentų, kuriems reikia tokių paslaugų, ir dauguma gaunamas paslaugas įvertino gerai – apie 70-80 proc. respondentų jų gauna tiek, kiek reikia, taip greitai, kaip reikia ir tokias paslaugas, kokių reikia, ypač užimtumo organizavimo, transporto, dalyvavimo bendruomeniniame gyvenime paslaugų. Kai kurių paslaugų, respondentų nuomone, visgi reikėtų daugiau, nei teikiama: prausimas, maitinimas, palydėjimas į medicinos įstaigas bei pagalba priimant sprendimus. Papildomai respondentai norėtų gauti daugiau pavėžėjimo paslaugų ir pajvairinti užimtumo paslaugas.

Rekomendacija (16): Siūloma labiau įtraukti neįgaliuosius, gaunančius paslaugas dienos centruose, į jiems reikiamų paslaugų aptarimą, praplėsti gaunamų dienos centre paslaugų spektrą, pajvairinti užimtumo paslaugas.

15. Dalis neįgaliųjų negali pasinaudoti šiomis paslaugomis dėl dienos centrų jų gyvenamose vietovėse nebuvimo, nors jiems jų labai reiktų.

Rekomendacija (17): Skatinti steigti dienos centrus vietovėse, kur yra tokių paslaugų poreikis. Gerinti esamų dienos centrų paslaugų prieinamumą asmenims iš kaimiškų vietovių organizuojant pavėžėjimo paslaugas.

Išvados dėl paslaugų sveikatos priežiūros, rehabilitacijos ir slaugos srityje

16. Sveikatos priežiūros paslaugos svarbios visiems neįgaliesiems, daugelis jomis naudojasi. Tačiau per mažai yra patenkinamas respondentų poreikis rehabilitacijos paslaugoms: apie ketvirtadalį respondentų norėtų naudotis rehabilitacijos paslaugomis, o beveik trečdalis nors ir naudojasi, bet norėtų naudotis daugiau ir nemokamai. Rehabilitacijos paslaugų daugiausiai reikia sergantiems vidaus ligomis, turintiems judėjimo, kompleksinę ir intelekto negalią. Be to, beveik pusė respondentų, kuriems reikia rehabilitacijos paslaugų, teigia, kad kreipėsi dėl rehabilitacijos paslaugų, tačiau jų negavo. Panaši situacija yra ir su slaugos paslaugų prieinamumu: ketvirtis respondentų, kuriems reikia slaugos paslaugų, kreipėsi dėl rehabilitacijos paslaugų, tačiau jų negavo.

Rekomendacija (18): Siekti, kad dauguma neįgaliųjų galėtų naudotis rehabilitacijos paslaugomis, kurios labai prisideda prie jų sveikatos būklės pagerinimo. Taip pat pagerinti slaugos paslaugų prieinamumą ir savalaikį teikimą.

Išvados dėl pagalbos užimtumo srityje

17. Kiek daugiau nei dešimtadaliui šiame tyrime dalyvavusių respondentų, nepriklausomai nuo negalios pobūdžio, tačiau turintiems sunkias negalios formas (0-25 ir 30-40 proc. darbingumą), reikia pagalbos užimtumo srityje. Taip pat 11 proc. neįgaliųjų ieško darbo ir jo negauna. Mažiausiai pagalbos reikia nuosavo verslo kūrimo, daugiau reikėtų profesinio konsultavimo, profesinių gebėjimų mokymo, pagalbos įsidarbinant. Palyginus su kitomis paslaugomis neįgaliesiems (išskyrus reabilitacijos ir slaugos paslaugas), užimtumo srityje dažniau paslaugos nėra teikiamos, nors dėl jų buvo kreiptasi. Be to, paslaugos užimtumo srityje yra prasčiausiai vertinamos iš visų neįgaliesiems teikiamų paslaugų. Tokiu būdu tai – viena silpniausių paslaugų neįgaliesiems teikimo sričių.

Rekomendacija (19): Pagerinti paslaugų užimtumo srityje teikimą, kadangi tai – viena iš sričių, galinčių ženkliai prisidėti prie neįgaliųjų savarankiškumo, ypač finansinio, didinimo. Steigti naujas paslaugas tokias kaip įdarbinimas su pagalba ir darbo asistentas.

Išvados dėl pagalbos išsilavinimo srityje

18. Šiame tyrime dalyvavo per mažai respondentų, kuriems reikia pagalbos išsilavinimo srityje (iš 1000 respondentų tik 6,2 proc.), todėl paslaugų išsilavinimo srityje įvertinimo rezultatai nėra patikimi.

Rekomendacija (20): Esant galimybėms inicijuoti specializuotą tyrimą paslaugų poreikio išsilavinimo srityje vertinimui.

Išvados dėl pagalbos šeimos srityje

19. Kaip ir pagalbos išsilavinimo srityje, šiame tyrime dalyvavo per mažai respondentų, kuriems reikia pagalbos šeimos srityje (iš 1000 respondentų tik 3,8 proc.), todėl paslaugų šeimos srityje įvertinimo rezultatai nėra patikimi.

Rekomendacija (21): Esant galimybėms inicijuoti specializuotą tyrimą paslaugų poreikio šeimos srityje vertinimui.

Išvados laisvalaikio srityje

20. Laisvalaikio (sportinio, meninio lavinimo, renginių lankymo, keliavimo ir pan.) srityje paslaugų reikia beveik penktadaliui respondentų. Tokios pagalbos santykinai daugiau reikia jauniems, 0-25 proc. darbingumą turintiems, nedirbantiems bei vienišiesiems respondentams. Yra nemažas šių paslaugų papildomas poreikis, ypač pavėžėjimo paslaugoms lankantis kultūriniuose renginiuose ir keliaujant, lankantis įžymiose vietose. Paslaugos šioje srityje yra

vienos geriausiai įvertintos, palyginus su kitomis paslaugomis neįgaliesiems. Tik pavėžėjimo ir fizinio lavinimo paslaugų tinkamumas ir savalaikis teikimas buvo įvertintos kiek blogiau: respondentai negauna jų tokių, kokių reikia ir taip greitai, kaip reikia.

Rekomendacija (22): Stiprinti pavėžėjimo paslaugas ir plėtoti fizinio lavinimo (sporto) paslaugų teikimą.

Išvados apie specialistų paslaugas

21. Trečdaliui dalyvavusių apklausoje neįgaliųjų reikia įvairių specialistų pagalbos. Dažniausiai respondentai naudojami ir norėtų daugiau naudotis psichologų, kineziterapeutų, ergoterapeutų paslaugomis. Kai kurių specialistų – tokių kaip geriatrų, ergoterapeutų ar taikomosios fizinės veiklos – paslaugų respondentai nenaudoja, tačiau kartu didesnis procentas pažymi, kad nežino ar naudoja, ar ne. Tai atskleidžia, kad galbūt nėra pakankamai informacijos apie šių specialistų paslaugas arba ne visose gyvenamosiose vietovėse tokios paslaugos yra prieinamos. Dalis respondentų nesinaudoja specialistų paslaugomis dėl finansinių sunkumų.

Rekomendacija (23): Gerinti neįgaliesiems reikiamų specialistų paslaugų prieinamumą sumažinant skirtumus tarp neįgaliųjų gyvenančių skirtingose vietovėse (miesto, kaimo) ir turinčių skirtingas finansines galimybes sumokėti už specialistų paslaugas.

Išvados apie diskriminacijos dėl lyties gaunant paslaugas neįgaliesiems

22. Diskriminacija dėl lyties gaunant paslaugas neįgaliesiems atskleidžia vieną iš neįgaliųjų moterų dvigubos diskriminacijos aspektų. Nors apie pusę ir daugiau respondentų mano, kad beveik visose srityse galimybės yra palankios vienodai vyrams ir moterims, apie ketvirtį respondentų mano, kad galimybės susirasti darbą ir dalyvauti politinėje veikloje yra labiau palankios vyrams. Iš kitos pusės, maždaug dešimtadalis respondentų mano, kad socialinių paslaugų pasiūla, vaikų, tėvų, senelių priežiūros paslaugų pasiūla bei sąlygos dalyvauti kultūros veikloje labiau palankios moterims. Tokios pažiūros iš dalies atliepia tradicinį vyrų ir moterų vaidmenų šeimoje ir visuomenėje pasiskirstymą.

Rekomendacija (24): Skatinti neįgalias moteris domėtis ir aktyviau dalyvauti darbo rinkoje, pilietinėje ir politinėje veikloje.